

GAZİANTEP UNIVERSITY JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES

Journal homepage: <http://dergipark.org.tr/tr/pub/jss>

Araştırma Makalesi • Research Article

Kemalist Köycülük Politikaları Doğrultusunda Köy Enstitüleri

Village Institute in Accordance With Kemalist Peasantry Policies

Evrım Armağan COŞKUNER^{a*}

^a Dr., Antalya / TÜRKİYE
ORCID: 0000-0003-1856-1781

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Başvuru tarihi: 18 Kasım 2023

Kabul tarihi: 11 Mart 2024

Anahtar Kelimeler:

Kemalizm,
Köycülük,
Köy Enstitüleri,
Kemalist devrimler.

ARTICLE INFO

Article History:

Received: November 18, 2023

Accepted: March 11, 2024

Keywords:

Kemalism,
Peasantism,
Village Institutes,
Kemalist revolutions.

ÖZ

Ulus devlet inşasında Kemalist kurucu kadronun seçkinleri, yapılan reformların kırsal kesime yeterince ulaşmadığının farkına varmıştır. Bunun yanında kırsal kesimin ekonomik, tarımsal ve kültürel yönden geliştirilmesinin gerekliliği, yöneticiler tarafından büyük bir mesele olarak görülmüştür. Bu dönemde ülke nüfusunun büyük bölümü kırsal kesimde yaşamaktadır. Kırsal kesimde yaşayan halk da ekonomik yönden yoksuldur. Bu sebepler dolayısıyla Kemalist yönetim için kırsal kesimin eğitilmesi meselesi 1930'lu yıllarda hız kazanmasına rağmen bu durum büyük oranda 1940'lı yıllarda açılan Köy Enstitüleri sayesinde mümkün olmuştur. Enstitüler kırsal kesime hem Kemalist modernleşmeyi ulaştırma amacı gütmüş hem de kırsal kesimi ekonomik, tarımsal ve kültürel yönden geliştirmeyi amaçlamıştır. Enstitüler sayesinde gelişen köy ve kırsal kesimin, aynı zamanda ülkenin ekonomik durumuna da katkı sağlaması planlanmıştır. Kemalist yönetim Köy Enstitüleri ile istediği sonucu 1940'lı yıllar boyunca elde etmeye başlamış ve bu konuda da büyük oranda başarılı olmuştur. Fakat II. Dünya Savaşı sonrası Türkiye'de çok partili hayata geçilmesi ile oluşan siyasal çekişmeler gibi etkenler dolayısıyla Köy Enstitüleri, 1950'li yılların başlarında yeterince sahip çıkılmayarak kapatılmıştır. Kapatılmalarının ardından Köy Enstitüleri bugün bile gündemden düşmeyen bir mesele olmuştur. Bu makale, Kemalist elitlerin yapılan devrimlerin özünü halka ulaştırma ve kırsal kesimi geliştirme konusunda köycülük çalışmalarına, ayrıca bu konuda Köy Enstitülerinin rolüne odaklanmaktadır. Bunun yanında makalede Köy Enstitülerine yapılan eleştiriler, bu eleştirilere verilen cevaplar ve Enstitülerin kapatılma sürecine ilişkin Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin gündemini meşgul eden konular ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. Makalede, Köy Enstitülerinin kuruluşu ve kurulduktan sonraki işlevi ile nasıl kapatıldıklarına dair bilgiler mevcuttur.

ABSTRACT

In the construction of the nation state, the elite of the Kemalist founding cadre realized that the reforms made did not reach the rural areas sufficiently. In addition, the necessity of developing the rural areas economically, agriculturally and culturally was seen as a major issue by the administrators. During this period, most of the country's population lives in rural areas. People living in rural areas are also economically poor. For these reasons, although the issue of educating rural areas for the Kemalist administration gained momentum in the 1930s, this was largely possible thanks to the Village Institutes opened in the 1940s. The institutes aimed to bring Kemalist modernization to the rural areas and to develop the rural areas economically, agriculturally and culturally. The villages and rural areas that develop thanks to the institutes will also contribute to the economic situation of the country. The Kemalist administration started to achieve the results it wanted with the Village Institutes during the 1940s and was largely successful in this regard. But II. Due to factors such as political conflicts that occurred with the transition to multi-party life in Turkey after the World War, Village Institutes were closed down in the early 1950s due to lack of support. After their closure, Village Institutes have become an issue that remains on the agenda even today. This article focuses on the Kemalist elite's peasant efforts to convey the essence of the revolutions to the public and develop the rural area, as well as the role of Village Institutes in this regard. In addition, in the article, the criticisms made against the Village Institutes, the answers given to these criticisms and the issues that occupied the agenda of the Turkish Grand National Assembly regarding the closure process of the institutes were discussed in detail. The article contains information about the establishment of the Village Institutes, their functions after their establishment, and how they were closed.

* Sorumlu yazar/Corresponding author.
e-posta: evrim.cokuner@gmail.com

EXTENDED ABSTRACT

The Kemalist founding team, which adopted the Western modernization project in the Early Republic Period, realized that the revolutions did not reach the villages and rural areas sufficiently. In addition, the industrial sector of the newly established country is underdeveloped and its economy is based on agriculture. During this period, a large part of the country's population lives in rural areas. For all these reasons, the Kemalists wanted the people to assimilate the revolutions carried out in the country, which was established by taking Western modernization as an example. In addition, it was thought that people living in villages should be educated in order to realize the development of the country through agriculture. For this reason, efforts to educate the rural areas began during the founding period of the Republic. While these studies were carried out by establishing a certain number of educational services in villages in the 1930s, they became more comprehensive with the Village Institutes established in the 1940s. Village Institutes were established in certain centers and provided the opportunity to both educate the villagers in cultural aspects and to teach technical works to the villagers. In this way, the Kemalists ensured that the villagers were trained in technical and agricultural works, while also aiming for the development of the country with the developed agricultural methods. Teachers trained in village institutes were assigned to village schools and transferred the knowledge they learned in the institutes to the students in their own schools. In this way, an effort was made to create a self-sufficient rural community. However, with the Democratic Party coming to power in the 1950s, the Village Institutes were perceived as institutions of the CHP, the only party of the previous period, and attempts were made to wear them down by the DP. Despite this situation, İsmet İnönü, the Chairman of the CHP, did not protect the institutes sufficiently, and as a result of these attrition policies, the institutes were closed.

While the institutes planned to ensure village development with the technical courses they gave to the village people, they also tried to make their students internalize the ideology of CHP and Kemalism, the only party of the period, with the cultural lessons given there. For this reason, the Institutes tried not only to develop the rural areas but also to create the image of reasonable citizens that the Kemalist government planned to achieve. For this reason, the policies of reaching the rural areas and educating the rural areas served not only the people's own benefit, but also the government's own interests in line with its plan to create legitimacy among the people. For this reason, this issue should not be ignored when researching institutes. Considering the cultural courses and technical courses given in the institutes holistically in this respect will be important in understanding the philosophy of the education given in the institutes.

Although the institutes provided courses in line with the Kemalist modernization project, their apparent purpose was to educate the public. During this period, most of the people could not read or write. The majority of young people in society are unemployed. For the development of the country, young people raised in Village Institutes were asked to serve and for this reason, agricultural methods were tried to be taught to the public. In this sense, the development of the country will also be achieved by developing agriculture. In addition, thanks to the institutes, rural people will learn the characteristics of the Republic, the consciousness of being a nation, the ideology of Kemalism, and individual and social rights. In addition, students were introduced to the World Classics through literature at the institutes and were educated in many branches of art such as theater and music. Considering the conditions of the period, institutes are of great importance in this respect.

In the study, primary sources were used extensively and analyzed and interpreted through a critical filter. In addition, the connection of the institutes with other educational institutions, on which the foundations were laid before their establishment, was examined comprehensively. The political environment and internal conflicts that led to the closure of these institutions were also analyzed and interpreted in detail. Institutes have undoubtedly been institutions that have contributed greatly to Turkish educational life. Its openings and closings left a great mark on society. The closure of institutes during the DP government, which came to power after the CHP after the end of the single-party period, caused many debates throughout the historical process that continue today. In this sense, Village Institutes, which are the strongholds of Kemalism, have left an irreplaceable gap in Turkish education and training life and their effects have continued until today.

Giriş

1930'lu yıllarda köylerde büyük bir eğitim eksikliği mevcuttur. Köylü sadece okuma yazma bilmemekten mustarip değildi. Tarım yöntemlerini ilkel denilecek bir şekilde işlemekte, çeşitli hastalıklarla mücadele konusunda yetersiz kalınmakta, yeni rejim olan Cumhuriyet'in yurttaşlık bilinci için gerekli nitelikleri kavrama konusunda zorluk çekmekteydi. Bu dönemde köylerde öğretmen görevlendirmek sıkıntılı bir işti. Ulaşım güçlüğü hat safhadadır. Ayrıca köyün bağrından çıkmış ve köylünün, toprağın, doğanın dilinden anlayan ve öğretmenlik niteliğini de en üst seviyede yerine getiren yeni bir insan gücüne gereksinim vardır. Bu konuda Atatürk ve Kemalist ideoloji kırsal kesimin kalkınması ve eğitilmesi işine büyük önem vermiştir. Ulusal bir sanayinin gelişmesini ve Türkiye'nin ekonomik yönden kalkınmasını köycülüğü savunan kesim de istemektedir. Bu hususta kırsal kesim için de bir sanayi kuruluşu oluşturulmalıydı. Fakat oluşturulan sanayi kuruluşları, köylülerin şehirlere göç etmesini engelleyecek şekilde tasarlanmalıydı. Köycülük düşüncesini savunan aydınlar için tehlikeli olan şey sanayileşmeden daha ziyade şehirleşme olarak görülmekteydi. Bu anlamda köylerde işçi sınıfı gibi farklı fikirleri savunan ve kendi hakları için otoriteye karşı çıkan bir insan tipi bulunmamaktadır. Bunun yanında köylerde yaşayan insanlar yönetim tarafından muhafazakâr yapıda, saf ve bozulmamış olarak görülmekteydi. Kemalist yönetim ve aydınlar kırsal kesimde yaşayan insanları Türk kültürünü kendi içlerinde yaşayan kitleler olarak algılamaktaydı (Kapluhan, 2012, s. 180-182; Karaömerlioğlu, 2019a, s. 288-292).

Kemalist modernleşme için Köy Enstitülerinde verilen Dil, Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi gibi dersler büyük önem arz etmektedir. Kemalist modernleşme, eğitim aracılığıyla kendi dilini topluma yaymaya çalışmıştır. Zorunlu dersler aracılığıyla Enstitülerdeki öğrencilere millet olma bilinci aşılanmış ve bu sayede bireyin yurttaşlık bilincine varması istenmiştir. Bunun yanında Enstitülerde vatan bilinci, tarihsel birliktelik ve ortak bağlar gibi kavramları da geliştirmek amaçlanmıştır. Kemalist yöneticiler kültür dersleri içerisinde tarih ve yurttaşlık bilgisi derslerine ayrı bir önem vermiştir. Ayrıca Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi dersleri aracılığıyla öğrencilere vatan sevgisi, millet olma bilinci, Türkiye Cumhuriyeti'nin dayandığı temeller gibi hususlar öğretilmiştir. Bu sayede millî bir bilinç oluşturularak Cumhuriyet'in ilke ve inkılaplarının öğrencilere öğretilmesi hedeflenmiştir (Akdoğan, 2016, s. 113-114).¹

Bu çalışmada ulus devlet inşasında Kemalist modernleşme doğrultusunda köylerde eğitim seferberliği projesiyle tasarlanan Köy Enstitülerinin kuruluşundan başlanılarak bu yapıların Kemalizm ile ilişkisi üzerinde durulmuş ve Kemalizm'in halka benimsetilmesi hususunda Köy Enstitülerinin etkisi incelenmiştir. Daha sonra Köy Enstitülerine sağ ve sol kanattan gelen eleştiriler ele alınmış ve Köy Enstitülerinin kapanması konusuna değinilmiştir.

Köy Eğitime Yönelik Çalışmalar

Erken Cumhuriyet Dönemi'nde köy ve kırsal kesimin eğitilmesi meselesi yönetim için büyük önem arz etmektedir. Bu doğrultuda Kemalist yönetimin köy ve kırsal kesimdeki halkı eğitilmesi meselesi 1937 yılında resmî bir boyut almaya başlamıştır. Bu tarihte okuma-yazma imkânlarından yoksun çocukların 1 milyona yakını, nüfusu 400'ün altında olan köylerde yaşamaktadır. Türkiye'de bu tarihte nüfusu 400'ün altında 32.000 civarında köy mevcuttur.

¹ Yurt bilgisi ve tarih dersleri henüz 1930'lu yıllarda Köy Muallimleri Kursları ve ilk mekteplerde okutulmaktaydı. "İlkokulların tarih ve yurt bilgisi kitapları ile köy öğretmenleri kurslarına ait kitapların pazarlıkla bastırılması" için bkz. (BCA 30.18.1.2 / 37.50.5 (04.07.1933), 1).

Nüfusun %75'inin köylerde yaşadığı bu dönemde kırsal kesimdeki ilkokul öğretmenlerinin sayısı sadece 6.950 kadardır. Nüfusun 3.799.000'in yaşadığı şehir ve kasabalardaki ilkokul öğretmenleri sayısı ise 6800'dür (TBMM ZC, D. 5, C. 19, İ. 2, İ. 74, (11.06.1937), s. 258 (1-10). Hükümet politikaları köylerde görev yapan ilkokul öğretmenleri sayısını arttırmayı amaçlamıştır. Köy öğretmenleri meselesi CHP'nin Meclis grup toplantılarında 1930'lu yıllar boyunca tartışılan konuların başında gelmektedir. Bunun yanında CHP'nin 1935 yılındaki IV. Büyük Kurultay'ında da bu konu gündemde olmuştur. Kurultayda hazırlanan programda köy hayatının ihtiyaçları doğrultusunda, köyde yaşayan çocukların eğitilmeleri gerekliliği ele alınmıştır (Türkmen, 2020, s. 1319).² Henüz 1936 yılında Eskişehir Çifteler Çiftliğinde köy eğitimine dair öğretmenler yetiştirilmiş ve bu eğitimciler Ankara'nın çeşitli yerlerine görev yapmak için gönderilmiştir. Olumlu sonuç alınan bu uygulama sonrasında benzeri şekilde köy eğitimine önem verilmiş ve köylere eğitimci gönderilmesi planlanmıştır (Arslan, 2021, s. 57). Köylerde görev yapacak olan öğretmenlerin köye yabancı olmaması ve köy hayatından anlaması beklenilmiştir. Ayrıca eğitimcilerin köylerde çeşitli sorunların ve güçlüklerin üstesinden gelebilecek seviyede olması ile köye sade ve ileri seviyede bir hayatı sokabilmesi için çok çalışkan olmaları da arzu edilmektedir. Bunun yanında köyün gençleri ile yetişkinlerine de okuma, yazma, hesap yapma, yurttaşlık bilgilerini aşılama gibi konuları pedagojik olarak verebilme yeterliliğine sahip olması istenilmiştir. Ayrıca bu eğitimcilerin devleti temsil etmesi sebebiyle köylüye tarım ve diğer eğitim konularının öğretilmesi konusunda rehberlik edebilecek seviyede olmaları tercih edilmiştir. Bu sebeple de köylerde yetişmiş, askerliğini yapmış veya ilkokul mezunu olan üst seviyedeki bireylerin eğitilerek yeniden köylere gönderilip buralarda görev yapmaları amaçlanmıştır. Köy Eğitimcileri Kursu'nda görev almış olan ilkokul öğretmenlerinin daha sonra köylerde görevlendirilen eğitimcilerin başlarına başöğretmen olarak atanması kararlaştırılmıştır. Ayrıca Köy Eğitimcileri Kursu'nun bulunduğu 5-10 sayı arasındaki köy birleştirilerek çeşitli bölgelere ayrılmıştır. Köy Eğitimcileri Kursu ile ilgili, Başbakanlığın 01.06.1937 tarihindeki tezkeresi encümenine havale edilmiştir. Daha sonrasında İcra Vekilliği Heyeti'nin de Yüksek Meclise sunmak için hazırladıkları Köy Eğitimcileri Kanunu'nun layihası, Kültür Bakanlığı Siyasi Müsteşarı Nafi Atıf Kansu ve İlk Tedrisat Genel Direktörü İsmail Hakkı Tonguç'un da hazır buldukları komisyonda gözden geçirilmiş ve Meclis'te 11.06.1937 tarihinde görüşülmüştür. Tarım Bakanlığı Müsteşarlığı'nca da görüşülen köylüyü eğitime planına göre köylüye “*okuyup yazma öğretmekle beraber, onların içtimai, sıhhi ve zirai bakımdan yetiştirilmelerini hazırlayacak ve bilhassa yeni ziraat usullerinin kısa bir zamanda köylerde tatbikine imkan verecek ve dolayısıyla istihsalimizi de yükseltecek*” söyleminde bir proje hazırlanmıştır. Köy eğitimcilerine yönelik bu plan ile Dâhiliye, Maliye, Ziraat ve Maarif Vekilliği görevlendirilmiştir (TBMM ZC, D. 5, C. 19, İ. 2, İ. 74, (11.06.1937), s. 258 (1-10)).³

² CHP'nin IV. Büyük Kurultay'ında köy eğitiminin yanında genel olarak köy meseleleri de önemli birer konu olmuştur. “*Yeni Türkiye'nin hayatında köyü her bakımdan önemli sayarız. Köylünün sıhhati, güler yüzlülüğü, kültür ve inkılâp anlayışında değerli ve ekonomik alanda varlıklı olması, bütün çalışma kollarımız için önemli bir iş olarak göz önünde tutulacaktır*” (Köymen, 1935a s. 393-494).

³ Köy Eğitimcileri Kursu'na yönelik olarak Başbakanlığın 01.06.1937 tarihinde encümenine havale edilen 1950 sayılı tezkeredir. Görüşmeler için bkz. TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 5, Cilt 19, İçtima 2, İnikad 74 (11.06.1937), s. 258 (1-10), (E.T. 06.07.2022); Köy Enstitülerinin kuruluşuna dair kanun maddesinin görüşüldüğü esnada, Eskişehir Milletvekili olan Emin Sazak köylü eğitiminde Eskişehir başta olmak üzere birkaç merkezde kurulan “*Köy Eğitimcileri Kursu*”nın önceki dönemin Milli Eğitim Bakanı olan Saffet Arıkan tarafından kurulduğunu belirtmiştir. Sazak, bu kurumların Enstitülerin temeli olması dolayısıyla köy eğitimine yönelik olarak Saffet Arıkan'ın büyük emeklerinin bulunduğunu söylemiştir. Bu hususta o Enstitülere Saffet Arıkan'ın isminin ya da onunla özdeşleşen bir adın verilmesi gerektiğini dile getirmiştir. Erzinan Milletvekili olan Saffet Arıkan ise Milli

11.06.1937 yılında çıkartılan *Köy Öğretmenleri Kanunu*, Genç Türkiye'nin köylüyü eğitmek için ne derece ısrarlı olduğunu göstermektedir. Bu kanunun ilk maddesinde “*Nüfusları öğretmen gönderilmesine elverişli olmayan köylerin öğretim ve eğitim işlerini görmek, ziraat işlerinin fennî bir şekilde yapılması için köylülere rehberlik etmek üzere köy öğretmenleri istihdam edilir.*” ibaresi mevcuttu. Hükümet Kemalizm'in ve Kemalist devrimlerin köylere ulaştırılmasında kararlıdır. Ayrıca ülkenin ekonomik olarak kalkınması için yeni tarımsal metotların da köylüye öğretilmesi istenilmektedir. Bu hususta bu kanunun maddelerinden birisinde “*köy öğretmenleri Maarif ve Ziraat Vekillikleri tarafından; ziraat işleri yaptırılmaya elverişli okul veya çiftliklerde açılan kurslarda yetiştirilirler. Öğretmen yetiştirme kurslarının masrafları Maarif ve Ziraat Vekillikleri bütçelerinden ödenir*” yazmaktadır. Bu anlamda en son tarım metotlarına göre toprağı işlemek ve üretimin devamlılığını sağlamak Genç Cumhuriyet için çok önemli bir meseleydi. Bu kanunla birlikte Maarif Vekilliği ile çalışan Ziraat Vekilliği köy eğitim merkezlerinin bulunduğu yerlerde tohum, fidan, ziraat aletleri ve damızlık hayvan gibi yardımlarda bulunma konusunda görevlendirilmiştir (*TBMM ZC, D. 5, C. 19, İ. 2, İ. 74 (11.06.1937), s. 213*); *Resmi Gazete, S. 3639, 24 Haziran 1937, s. 8367*).⁴

Köy Öğretmenleri Kanunu ile birlikte Eskişehir Çifteler'de (1937), İzmir Kızılcıllu'da (1937), Kırklareli Kepritepe'de (1938) ve Kastamonu Gölköy'de (1938) bu projenin ilk girişimleri olacak şekilde dört adet köy öğretmen okulu açılmıştır. Bu okullara Köy Enstitüleri açılıncaya kadar bağımsız olarak öğretmenler verilmiş ve Köy Enstitülerinin açılması ile birlikte enstitü bünyesinde öğretmenler görevlendirilmiştir (Bahadır, 2002, s. 283; Aysal, 2005, s. 272). Daha sonrasında köy öğretmenleri için yaptırılacak köy öğretmen okullarının ihtiyaçları “*Köy Öğretmen Kurslarıyla Köy Öğretmen Okullarının İdaresine Dair*” çıkartılan kanun ile düzenlenmiştir. Bu hususta Ziraat Vekilliği'ne ait olan eşya ve malzemeler, ziraat işlerinde kullanılan aletler, okulda bulunan hayvanlar Maarif Vekâletine devredilmiştir. Bunun yanında devlete ait olan araziler, çiftlikler, bağ ve bahçeler İcra Vekilliği heyetince kararlaştırılan esaslar dâhilinde tespit edilmiştir. Ayrıca okulların buldukları mntıklarda devlete ait olan ve ziraat işleriyle diğer ihtiyaçlara uygun gayrimenkul araziler Maarif Vekâleti'ne bağlanmıştır (*Resmi Gazete, S. 4258, 14 Temmuz 1939, s. 12272*; Arslan, 2021, s. 71-73).⁵

Köy Enstitülerinin Kuruluşu

Atatürk'ün ölümünden sonra Cumhurbaşkanı olan İsmet İnönü döneminde de halk eğitimi konusu öncelikli bir yeri işgal etmişti. Dönemin Milli Eğitim Bakanı olan Hasan Ali Yücel, İlköğretim Genel Müdürü İsmail Hakkı Tonguç ile birlikte çalışmış köy halkının eğitilmesi için Türk milletinin genel yapısına özgü olduğu düşünülen yeni bir sistemi hayata geçirmiştir. Bu doğrultuda “*Ziraat işlerine elverişli bulunan yerlerde, köy öğretmeni ve köye*

Eğitim Bakanlığı (Maarif Vekilliği) görevinden 1938 yılının Aralık ayında ayrılmış ve yerine İzmir Milletvekili olan Hasan Ali Yücel getirilmiştir. *TBMM ZC, Devre 6, C. 10, İçtima 1, İnikad 41, (17.04.1940), s. 71-72*; *BCA, 30.10.0.0 / 124.886.7 (03.01.1935)*; *BCA, 30.10.0.0 / 14.80.2 (28.12.1938)*.

⁴ 3238 sayılı “*Köy Öğretmenleri Kanunu*” için bkz. (*TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 5, Cilt 19, İçtima 2, İnikad 74 (11.06.1937), s. 213, (E.T. 06.07.2022)*); (*Resmi Gazete, S. 3639, 24 Haziran 1937, s. 8367*).; (Yarar, 2023; Yarar, 2019, s. 199-300).

⁵ 3704 sayılı “*Köy Öğretmen Kurslarıyla Köy Öğretmen Okullarının İdaresine Dair*” kanun için bkz. (*Resmi Gazete, S. 4258, 14 Temmuz 1939, s. 12272*); *TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 6, Cilt 4, İçtima I, İnikad 37, (07.07.1939), s. 173-174. (s. 194), (E. T. 10.07.2022)*; 13013 numaralı kararname ile okul ve kursların buldukları mntıklarda devlete ait olan ve ziraat işleriyle diğer ihtiyaçlara uygun gayrimenkul araziler Maarif Vekâleti'ne bağlanmıştır. Bkz. (*Resmi Gazete, S. 4463, 20 Mart 1940, s. 13517*).

yarayan diğer meslek erbabını yetiştirmek” amacıyla Köy Enstitülerinin kurulması planlanmış ve Meclis gündemine getirilmiştir (Kalyoncuoğlu, 2010, s. 237).

Köy Enstitüleri hakkında Maarif Vekilliği’nce hazırlanmış olan Başvekâletin 19 Mart 1940 tarihli tezkeresi Meclis’e sunularak encümene havale edilmiştir. Bu kanun layihası Maarif Vekili Hasan Ali Yücel ve İlk Tedrisat Umum Müdürü İsmail Hakkı Tonguç’un da görüşleri alındıktan sonra Meclis’in 17.04.1940 tarihindeki oturumunda görüşülmüştür. Görüşmelerde İstanbul Milletvekili Kazım Karabekir bu müesseselerin isminin Enstitü yerine “hayat mektebi” veya “hayat kaynağı” gibi köylülerin nezdinde anlaşılır bir isim olabileceğini belirtmiştir. Maarif Vekili Hasan Ali Yücel ise bu müesseselere köy öğretmen okulu ve benzeri isimlerin bilinçli olarak konulmadığını, bu müesseselerin önceki tecrübelerden farklı yeni kuruluşlar olduğunu söylemiştir. Yücel, Enstitü kelimesinin karşılığının bazı ülkelerde yüksekokullara denk geldiğini, bu durumun Fransa ve İtalya da bu şekilde olduğunu belirtmiştir. Ayrıca Köy Enstitüleri içerisinde uygulamalı olarak ziraat, demircilik, basit marangozluk ve benzeri faaliyetlerin olduğunu, bu sebeple de müesseselerin isminin Enstitü olarak uygun bulunduğunu izah etmiştir. Yücel, bu kurumların kurulacağı yerlerin Ziraat Vekilliği tarafından saptandığını, köylünün tarım ve ziraat konusunda geliştirilmesi gerektiğini belirterek davanın sadece vatanseverlik davası olmayıp gençlerin de yetiştirilmesi gerektiğinin önemini vurgulamıştır. Bu sebeple Enstitülerde öğretmenlik yapanların ise köy tarzındaki yaşama uygun olan bireylerden seçileceğini dile getirmiştir (TBMM ZC, D. 6, C.10, İ. 1, İ. 41, (17.04.1940), s. 70-99 (98; 1-32).⁶

Meclis’te kabul edilmesinin ardından 22 Nisan 1940 yılında yürürlüğe giren Köy Enstitüleri Kanunu kırsal bölgelerde köy öğretmeni ve köye faydası bulunan diğer meslek çeşitlerine sahip bireyleri yetiştirmeyi amaçlamıştır. Kemalist yöneticiler kendi değerleri çerçevesinde şekillendirmeyi amaçladıkları kırsal kesim halkını eğitmenin yanında ziraat işlerini de öncelikli olarak görmekteydi. Tarım, ülkenin kalkınması için önemli bir unsurdur. Kurucu kadronun seçkinleri sanayileşmemiş bir ülkenin kalkınması için tarıma büyük önem vermekteydi. Bu sebeple Köy Enstitülerinin kurulacakları bölgelerin tespiti ziraat işlerine elverişli bölgelerde Maarif Vekilliği’nce tespit edilmişti. Bu Enstitülere seçilen öğrenciler, köy ilkokullarını bitiren, sağlıklı yapıya sahip köy çocuklarından seçilmekteydi. Enstitülerin öğrenim süresi beş yıl olarak belirlenmişti. Enstitülerden mezun olan öğretmen adayları, Maarif Vekilliği’nin göstereceği yerlerde yirmi sene mecburi görev süresi ile yükümlü tutulmuşlardı. Bu öğretmen adayları tayin edildikleri köyün öğretim hizmetini yerine getirmelerinin yanı sıra ziraat işlerine yönelik bağ, bahçe, tarla ve diğer atölye işleri gibi konularda köylülere rehberlik etmekle görevlendirilmişlerdir. Öğretmen adaylarına devlet tarım ve benzeri konularda işlerine yarayacakları aletleri, cins fideleri, ıslah edilmiş tohum ve hayvan soylarını ücretsiz olarak vermektedir. Enstitülerden mezun olan öğretmenin görevlendirildiği yerlerde köy kanununca satın alınan ziraat işlerine elverişli arazilerden elde edilen ürünler, öğrencilerin eğitiminde

⁶ Köy Enstitülerinin kurulması hakkında 19.03.1940 tarihli ve 1194 sayılı tezkere Meclisin 17.04.1940 tarihindeki oturumunda görüşülmüştür. Köy Enstitülerinin kurulmasına yönelik kanun, 278 katılımcının 278’inin de onayını alarak kabul edilmiştir. O gün 148 milletvekili oylamaya katılmamıştır; (TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 6, C.10, İçtima 1, İnikad 41, (17.04.1940), s. 70-99 (98; 1-32), (E.T. 09.07.2022);15 yıl içerisinde 17-20 bin öğretmen yetiştirmeyi amaçlayan Köy Enstitülerinin ilk olarak şu illerde kurulması kararlaştırılmıştır: Kars (Cılavuz), Kayseri (Pazerören), Malatya (Akçadağ), Kocaeli (Arifiye), Isparta (Gönen Köyü), Samsun (Hamamayağı), Adana (Haruniye-İloğlu), Trabzon (Beşikdüzü), Antalya (Galip Paşa Çiftliği), Hatay, Van ve Şark vilayetlerinden bir tanesinde kurulması planlanmıştır. Daha öncesinde ise köylüyü eğitim için Eskişehir, Kastamonu, İzmir ve Trakya gibi yerlerde köy okulları açılmıştır (TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 6, C.10, İçtima 1, İnikad 41, (17.04.1940), s. 70-99 (98; 1-32), (E.T. 09.07.2022).

gerekli olan araçlardan faydalanılarak öğretmen ve ailesinin geçimi için harcanacağı belirtilmiştir (Resmi Gazete, S. 4491, 22 Nisan 1940, s. 13682-13683).⁷

1940 yılında on adet Enstitünün açılması kararlaştırılmıştır. Bu hususta ilk aşamada iki bin adet öğrencinin 1940 yılı mart ayına kadar seçilmesi ve nisan ayında ise eğitime başlanması planlanmıştı. Ayrıca önceden açılan dört adet Köy Muallim Mektebi de Köy Enstitülerine dâhil edilmiştir. Köy Muallim Mekteplerinde okuyan bin öğrenci ile birlikte bu sayı üç bine çıkmıştır (Cumhuriyet, 13 Mart 1940, s. 2; Cumhuriyet, 17 Mart 1940, s. 2). Sonrasında 29 Ekim (Teşrinievvel-Birinci teşrin) 1940 yılına kadar Enstitüde birinci sınıf öğrencilerin tahsilinin verilmeye başlanması kararlaştırılmıştır. Köy Muallim Mekteplerinde ilkokulun beşinci sınıfını bitiren öğrenciler de yeni alınan öğrenciler ile birlikte Enstitünün birinci sınıfına kabul edilmişlerdir (Cumhuriyet, 11 Temmuz 1940, s. 2. Cumhuriyet, 1 Temmuz 1940, s. 2).⁸ Bu dönemde öğrenci alımları esnasında öğrencilere baskı yapıldığı dedikoduları gündeme gelmiştir. Fakat Enstitülere alınan öğrencilerden gelen bilgilere göre böyle bir durumun söz konusu olmadığı ortaya çıkmıştır. Hatta Enstitülere kabul edilen öğrencilerin toplumsal baskılar karşısında dahi kendi istekleri ile Enstitülere gelmeyi tercih ettikleri belirlenmiştir (Türkmen, 2020, s. 1322; Kirby, 2012, s. 293, Kirby, 1962, s. 212) Bunun yanında 1940 yılında yeni açılacak Enstitülerin binalarının tasarımı için mimarlar arasında müsabaka da yapılmıştır. Bu müsabakada jüri olarak İlk Öğretim Genel Müdürü Hakkı Tonguç, Maarif Vekâleti Başmüfettişi Dr. Celal Otman, Nafia Vekâleti temsilcisi Sinan Mimaroglu, Yüksek Mimarlar Birliği temsilcisi Hüsnü Tümer, Talim ve Terbiye Vekâleti müfettişlerinden olan Hayrullah Örsen bulunmuştur. Müsabakalarda birinciye 2000 lira, ikinciye 1000 lira ve üçüncü ile dördüncüye 150 lira verilmiştir (Cumhuriyet, 24 Temmuz 1940, s. 3).

Köy Enstitülerinin kurulmasının ardından hükümet köylünün eğitilmesi konusunda çalışmalara devam etmiştir. 1942 yılında TBMM tarafından Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilat Kanunu çıkarılmıştır. Bu dönemde Eğitimci Köy Okulları, Öğretmenli Köy Okulları, Öğretmenli ve Eğitimci Köy Okulları, Pansiyonlu ve Pansiyonsuz Bölge Köy Okulları, Akşam Okulları, Köy ve Bölge Meslek Kursları köylerde yer alan diğer parasız ve mecburi öğretim kurumlarıdır. Bu okullar ve kurslarda öğretim içeriği ziraat, sanat, sağlık, çocuk bakımı ve köy halkının yetiştirilmesi yönünden diğer önemli konular olmuştur. Köy Enstitülerinden mezun olan öğretmenler, gezici öğretmen veya gezici başöğretmen bölgelerinde kurulan bu okullarda görevlendirilmişlerdir. Bu öğretmenler meslekleri icabınca Maarif Müdürlükleri ve Maarif Vekillliği'ne karşı sorumlu olmuşlardır. Bu hususta en az üç gezici öğretmenlik veya gezici Başöğretmenlik bölgesi kurulmuştur. Bu eğitimci de köy okulu binası yapım işlemlerinde, okul fidanlıklarının kurulmasında, köy halkının millî kültürünün ve sosyal hayat şartlarının yükseltilmesinde, köy kültürünün gerektirdiği işlemlerin yapılmasında, milî bayram ve benzeri kutlama günlerinde, törenlerin organize edilmesinde görevlendirilmişlerdir. Ayrıca bu eğitimci halk türkülerinin, marşların ve müzik aletlerinin de düzenlenmesinde ve

⁷ 22 Nisan 1940 yılında yürürlüğe giren 3803 numaralı Köy Enstitüleri Kanunu; Resmi Gazete, S. 4491, 22 Nisan 1940, s. 13682-13683; bkz. (Cumhuriyet, 07 Nisan 1945, s. 2); (Yarar, 2023; Yarar, 2019, s. 308-310). Köy Enstitülerinde çalışacak memurların kadroları, ücretleri ve masraflarının ne olacağı, 11.06.1940 yılında İcra Vekillliği Heyeti tarafından görüşülerek kabul olunmuştur. (BCA, 30-18-1-2 / 91-55-14 (11.06.1940), 1.)

⁸ Bu hususta ilk etapta Köy Enstitülerinde 271 öğretmen ve 22 memur görevlendirilmiştir. Enstitülerden mezun olan köy öğretmenleri, Maarif Vekâleti'nin görevlendirdiği yerlerde yirmi sene çalışmakla yükümlü tutulmuşlardır. Göreve başlayan köy öğretmenleri ayda 20 lira maaş alacaktır. İlk etapta Enstitü'den mezun olan öğretmenlere Maarif Vekâleti bütçesinden 60 lira yardım yapılması kararlaştırılmıştır. Köy okullarına ıslah edilmiş tohumlar, fidanlar, çeşitli araç gereçler ve ıslah edilmiş çiftlik hayvanları devlet tarafından ücretsiz olarak verilecektir; (Cumhuriyet, 7 Mayıs 1940, s. 2).

korunmasında, köy halkının radyodan mümkün olduğunca fazla faydalanmasında da vazifelendirilmişlerdir. Bunun yanında köyün ekonomik hayatının gelişmesi için ziraat işlemlerinin geliştirilmesinde, ormanların korunmasında, sanat ve teknik işlerin yükseltilmesi ile de sorumlu tutulmuşlardır. Köylünün müze, panayır, sergi gibi kültürel aktivitelere ulaşımının kolaylaştırılması ve olanakların sağlanması ile de köy öğretmenleri vazifelendirilmiştir. Ayrıca köylerdeki tarihî eserlerin korunmasında, hayvan ve bitki çeşitlerinin tespit edilerek koruma altına alınmasında muhtar ve köylüler ile birlikte çalışılması için köy eğitimcileri görevlendirilmiştir. Bu eğitimciler köy gençlerinin yüzücülük, kayakçılık, güreşçilik, binicilik, atıcılık, avcılık, bisiklet, motosiklet kullanımı ve benzeri spor aktiviteleri konusunda geliştirilmeleri için de sorumlu tutulmuşlardır (*Resmi Gazete*, S. 5141, 25 Haziran 1942, s. 3243-3250).⁹

1942 yılında Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel, Köy Enstitülerinin sağlıklı bir şekilde işlediğini ve iki sene sonra ilk mezunlarını vermeye başlayacaklarını söylemiştir. Yücel, her sene üç bin olarak hesaplanan Enstitü mezunlarının sekiz senede 24.000'e ulaşacaklarını ve bu dönemdeki öğretmenlerin de sayısının 8.000'e çıkarılması sonucunda toplamda 32.000 öğretmenin elde edileceğini belirtmiştir. Ayrıca şehirlerde görev yapan 14 bin öğretmenin de bu sayıya dâhil edilmesi sonucunda on yılın ardından toplamda 49.000 civarında öğretmen elde edileceğini söylemiştir. (TBMM ZC, D. 6, C. 26, İ. 3, İ. 68, (03.06.1942), s. 54-57. (E.T. 07.07.2022) ¹⁰

1947 yılında Enstitülerden mezun olan köy öğretmenlerinin maaşları ve diğer özlük hakları için yeni düzenlemeler getirilmiştir. Bu hususta öğretmenlerin maaş ve özlük haklarının düzenlenmesine dair getirilen kanun 1948 yılına kadar yürürlükte kalmıştır (*Resmi Gazete*, S. 6642, 26 Haziran 1947, s. 12561).¹¹ Ayrıca 1947 yılında kabul edilen bir kanun ile Enstitülerden mezun olan öğretmenler ve sağlık memurları için farklı düzenlemeler de yapılmıştır. Bunun yanında köy öğretmenlerinin atandıkları yeni yerlerde tarım derslerini uygulayabilmeleri için fidan, tohum, tarım araçları, çiftlik hayvanları ve tarım arazileri verilmiştir. Tarım arazilerinin her köy okulu için iki dekadardan az ve on dekadardan ise fazla olamayacağı kanunda belirtilmiştir. Bu topraklar aynı zamanda köy halkı tarafından imece usulüne göre de işlenmiştir. 1947 yılında kabul edilen kanun gereğince Köy Enstitüsü mezunu öğretmen ve sağlık memurları için “Köy

⁹ “4274 sayılı “Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilat Kanunu” için bkz. (*Resmi Gazete*, S. 5141, 25 Haziran 1942, s. 3243-3250); (*TBMM Zabıt Ceridesi*, Devre 6, Cilt 26, İçtima 3, İnikat 75, (19.06.1942), s. 237-252 (E.T. 07.07.2022)). Ayrıca bu kanun ile ilgili diğer TBMM görüşmeleri için bakınız: (*TBMM Zabıt Ceridesi*, Devre 6, C. 26, İçtima 3, İnikat 68, (03.06.1942); *TBMM Zabıt Ceridesi*, Devre 6, C. 26, İçtima 3, İnikat 69 (05.06.1942), s. 67-94; *TBMM Zabıt Ceridesi*, Devre 6, C. 26, İçtima 3, İnikat 70, (08.06.1942), s. 106-114. ; *TBMM Zabıt Ceridesi*, Devre 6, C. 26, İçtima 3, İnikat 71, (10.06.1942), s. 137-151; *TBMM Zabıt Ceridesi*, Devre 6, C. 26, İçtima 3, İnikat 72, (12.06.1942), s. 159. ; *TBMM Zabıt Ceridesi*, Devre 6, C. 26, İçtima 3, İnikat 73, (15.06.1942), s. 191; *TBMM Zabıt Ceridesi*, Devre 6, C. 26, İçtima 3, İnikat 74, (17.06.1942), s. 204-218. (E.T. 07.07.2022); Şubat 1942 yılından itibaren öğretmen kursu ve Köy Enstitüsü hizmetlilerine ek zam verildiğini belirten belge için bkz; (BCA, 30.18.1.2 / 98.50.3 (05.06.1942), 1), 1944 yılında köy öğretmenleri, eğitim kursu ve Köy Enstitüsü eğitimci ve diğer hizmetlilerine İcra Vekilliği kararı ile yapılan ek zammı belirten belge için bakınız; (BCA, 30.18.1.2 / 106.52.18 (21.07.1944), 1).

¹⁰ 1945 yılına kadar kurulan Köy Enstitüleri şunlardır: Malatya (Akçadağ Enstitüsü), Antalya (Aksu), Ladik (Akpinar Enstitüsü), Arifiye (Arifiye), Trabzon (Beşikdüzü),Kars (Cılavuz), Eskişehir (Çifteler), Adana-Gaziantep (Düziçi), Kastamonu (Külkedi), Gönen (Gönen), Ankara (Hasanoğlan), Konya Ereğlisi (Yuriz Enstitüsü), Lüleburgaz (Kepirtepe), İzmir (Kızılçulu), Balıkesir (Savaştepe), Sivas-Tokat (Pamukpınar), Kayseri (Pazarören), Erzurum (Pulur), Aydın (Ortaklar), On yıl içerisinde bu Enstitülerden otuz bin öğrencinin mezun olması planlanmıştır ; (*Cumhuriyet*, 1 Nisan 1945, s. 2.)

¹¹ 5117 sayılı kanun için bkz. *Resmi Gazete*, S. 6642, 26 Haziran 1947, s. 12561.

Öğretmenleri ve Köy Sağlık Memurları Emeklilik Sandığı ve Köy Öğretmenleri ve Köy Sağlık Memurları Sosyal Yardım Sandığı” kurulmuştur. Bu hususta köy öğretmenleri ve sağlık memurlarının ekonomik hayat koşullarının iyileştirilmesine yönelik katkı sağlanmak istenilmiştir (*Resmi Gazete*, S. 6703, 10 Eylül 1947, s. 12885).¹²

Köy Enstitülerinin Yapısı ve İcraatları

Genç Türkiye Cumhuriyeti'nin bu yeni eğitim sisteminde öğretim süresi beş yıldır. Öğrencilerin ilk üç yıldaki başarılarına bakılarak en başarılı olanlar öğretmenliğe ve diğerleri ise köye dair farklı meslek işlerine yönlendirilmişlerdir. Bu Enstitüler bir nevi sağlık ocağı olarak da kullanılmıştır. Ayrıca çeşitli tarım yöntemleri ve tohum ıslahı çalışmaları da burada yapılmıştır. Bu okullarda derslerin yarısı kültür ve genel bilgi dersleriyken diğer yarısı ise tarım ve teknik bilgilere dairdir. Köy Enstitüsünden mezun olan bir öğretmen; sağlık, inşaat, hayvancılık, tarım, terzi, marangozluk gibi çok farklı konulara dair de bilgiler edinmektedir. Öğretmenler bazen gittikleri yerde kendi derslik binalarını öğrencilerle işbirliği içinde yapmışlardır. Bu hususta her bir öğretmen kendi köyünün işlerini yapacak ve de köylüyü yönlendirecek yapıda eğitilmiştir (*Cumhuriyet*, 07 Nisan 1945, s. 2; Kırmızı, 2015, s. 2).

Köy Enstitüleri öğrencilerine verdiği beş yıllık eğitime birçok uygulamalı dersi de sıkıştırmıştı. Bu hususta yemek pişirmek, temizlik, ziraat, hayvan bakımı, pedagojik dersler, resim, müzik gibi dersler öğrencilere bu süre zarfında verilmişti. Enstitüler, öğrencileri hayata dair hazır olmaları için geliştirmek istemiştir. Ders içerikleri de bu doğrultuda olmuştur. Enstitülerde daha önce belirtildiği gibi bisiklet, motosiklet, otomobil, su motorları gibi araçları kullanmayı öğretmek planlanmıştır. Ayrıca yüzme, ata binme, dağlara tırmanma, deniz ürünlerini avlama gibi benzeri alanlarda eğitim verilmesi de kararlaştırılmıştır. Öğrencilerin birer müzik aleti çalması, öğrencilere halk oyunlarının öğretilmesi, müze ve sergilere geziler düzenlenmesi, laboratuvarların kurularak buralarda öğrenciler ile birlikte çalışmalar yapılması, zirai işlerde yeni metotların öğretilmesi, gramofon, radyo ve kütüphanelerden öğrencilerin mümkün olduğunca fazla faydalandırılması kararlaştırılmıştır. Öğretmenler sadece öğrencilere değil köydeki diğer halka da hayvancılık, tarım ve sağlık konusunda yeni bilgiler öğretmişlerdir. Ayrıca Kemalist politikalar çerçevesinde CHP'nin altı okunun da öğrencilere iyi bir şekilde öğretilmesi planlanmıştır. Bu hususta Enstitüler, Kemalizm'in öğelerini de öğrencilerine öğretmişti (*Cumhuriyet*, 11 Temmuz 1940, s. 2; *Cumhuriyet*, 1 Temmuz 1940, s. 2; *Cumhuriyet*, 1 Nisan 1945, s. 2). Köy Enstitüleri, Kemalist politikalar çerçevesinde köyün öğretmenini yetiştirmeyi ve öğretmenler liderliğinde köy halkını modernize etmeyi, okuma yazmanın yanında halkı bilinçlendirmeyi hedeflemiştir. Ayrıca devlet kurallarını halka özümsetmeyi, halka demokrasi bilincini kazandırmayı, köylü ve şehirli halk arasındaki farkı kaldırarak

¹² 1947 yılında kabul edilen 5129 sayılı kanun için bkz. *Resmi Gazete*, S. 6703, 10 Eylül 1947, s. 12885; Köy Enstitülerinde Enstitü eğitimci ve öğrencilerinin işlerine yarayan atölye aletleri, ıslah edilmiş tohum, çift ve irat hayvanları, bakır eşyalar, gıda ve benzeri diğer öğeler pazarlıkla ihaleler sonucu satın alınarak Enstitülere dağıtılmıştır; (BCA, 30.18.1.2 / 107.82.20 (25.11.1944), 1. ; BCA, 30.18.1.2 / 114.42.5 (25.06.1947), 1; BCA, 30.18.1.2 / 115.86.11 (23.01.1948), 1. ; BCA, 30.10.0.0 / 143.26.10 (01.12.1941), 1-6.; BCA, 30.10.0.0 / 143.26.14 (31.08.1942), 1-5); 1942 yılında un ve ekmek fiyatlarının artması sebebiyle Köy Enstitülerinin un ve ekmek ihtiyaçlarını fiyatı uygun olması dolayısıyla Toprak Ofis Şubelerinden karşılamaları istenilmiştir. (BCA, 30.10.0.0 / 143.26.15 (23.09.1942), 1-3; BCA, 30.10.0.0 / 143.26.16 (10.11.1942); Bunun yanında 1952 yılında Enstitüler için gerekli olan projeksiyon, levha, sıra, sandalye, yazı tahtası, el tezgâhı ve bazı kitaplar Almanya'dan, flüt ve bir takım müzik aletleri de İngiltere'den pazarlık yoluyla sipariş verilmiştir; (BCA, 30.18.1.2 / 130.97.10 (30.12.1952), 1).

köylüyü sosyal, entelektüel-kültürel yönden bilinçlendirmeyi ve ekonomik yönden gelir kapılarını köylüye öğretmeyi de amaçlamıştır (Yıldız- Akandere, 2017, s. 278).

Köy Enstitüleri ve Kemalizm

Mustafa Kemal Atatürk, henüz 1 Kasım 1922 tarihindeki Meclis konuşmasında köylü sorunlarına değinmiş ve köy eğitiminin önemini vurgulamıştır. Atatürk, henüz bu dönemde ülkenin tarımsal yöntemlerle kalkınacağını ve bu kalkınmanın da köylü kesim ile birlikte yapılacağını düşünmektedir. Bu tarihte Atatürk'ün Meclis konuşmasında köylü ile ilgili kısım şu şekildeydi:

Türkiye'nin sahibi hakikisi ve efendisi, hakiki müstahsil olan köylüdür. O halde, herkesten daha çok refah, saadet ve servete müstahak ve elyak olan köylüdür. Binaenaleyh, Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetinin siyaseti iktisadiyesi bu gaye asliyeyi istihsale mâtuftur. Efendiler; diyebilirim ki, bugünkü felâket ve sefaletin baisi yegânesi bu hakikatin gafili bulunmuş olmamızdır... Efendiler milletimiz çiftçidir. Milletin çiftçilikteki mesaisini, asri tedabiri iktisadiye ile haddi âzamiye isal etmeliyiz. Köylünün netayic ve semeratı mesaisini kendi menfaati lehine haddi âzamiye iblağ etmek siyaseti iktisadiyemizin ruhu esasadır (TBMM Z.C., D. 1, C. 18, İ. 1, İ. S. 3, (01.03.1338), s. 5).

Bu dönemde köylünün işlediği toprak sayesinde yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin kalkınması planlanmaktadır. Fakat köylü sadece belli başlı ürünler ile geçimini sağlamakta, yetersiz sağlık hizmetleri ve eğitim konusunda ise mağdur olmaktadır. Bu sebeple yeni yetişen genç kuşak köyünü ve toprağını terk etmektedir. Bu durum yönetim için büyük problemdir (Stone, 1974, s. 421-422). Bu dönemde köylünün toprağını ve köyünü terk ederek kente göçmesini engellemek için Nusret Kemal Köymen, kırsal bölgelerin canlandırılması konusunda farklı fikirler öne sürmüştür. Köymen, Batı anlayışındaki gibi köy ve şehir ayrımcılığının yanlış olduğunu, köy ve kent ruhunun kültürel ve medeni yönden birleştirilmesi gerektiğini düşünmektedir. Ona göre, köy millî iktisatın bel kemiğidir. Bu sebeple köyün teşkilatlanması gereklidir (Köymen, 1933, s. 355-361). Ayrıca Köymen, köylerin saf millî değerleri koruduğunu ve bu sebeple sadece ekonomik olarak değil demokratik, sanatsal ve kültürel yönden de geliştirilmeleri gerektiğini düşünmektedir (Köymen, 1934, s. 236-237; Köymen, 1935 b, s. 132-138). Fakat Köymen'in asıl üzerinde durduğu konu köyün ekonomik değeridir. Ona göre, köylünün tarımsal faaliyetler konusunda bilinçsizliği ve yetersizliği köylünün fakirleşmesine sebep olmaktadır. Ayrıca toprağın miras yoluyla parçalanması da tarımsal üretim için önemli bir problemdir. Bu sebeple küçülen topraklar, toprak ağaları tarafından satın alınmakta ve ağalık sistemi de köylüyü sindirmektedir (Köymen, 1935 b, s. 132-138). Tüm bu meseleler ile birlikte bilimsel tarım metotlarını halka tanıtmak yönetim için önemli bir konudur. Tarımsal üretim sayesinde küçük üretim tesisleri geliştirilebilecektir. Bu tesisler serbest girişimin oluşturulması konusunda önemli bir adımdır. Fakat toplumsal gelişmeyi gerçekleştirmek için halkın eğitilmesi gereklidir (Stone, 1974, s. 421-422). Atatürk, köylü kesimin eğitilmesi işini henüz Cumhuriyet'in kuruluş yıllarında kafasında planlamaktadır. Dolayısıyla da 1 Kasım 1922 tarihli Meclis konuşmasında Atatürk köylü kesimin eğitilmesi gerekliliği söyleminde bulunmuştur (TBMM Z. C., D. 1, C. 18, İ. 1, İ. S. 3, (01.03.1338), s. 5). Kemalist yönetim Osmanlı Devleti'nin köylü kesimi ihmal ettiğini ve cahil bıraktığını iddia etmektedir. Bu hususta Atatürk köylünün eğitilmesinden yanadır. Köylünün eğitilmesi ise ileriki süreçte Atatürk'ün düşünce yapısında Kemalist reformlar dâhilinde olacaktır. Bunun yanında köylü sadece ideolojik yönden değil aynı zamanda birer meslek erbabı ve çiftçi olarak da yetiştirilecektir. Bu sayede halk işsiz kalmayacak ve Türkiye kendi kendisine yeten güçlü bir konuma gelecektir.

1929 Dünya Ekonomik Buhran'ının etkileri ve 1930'ların başında SCF'ye karşı CHP'nin bazı yerlerde güçsüz kalması birtakım politikaların değişmesinde öncü olmuştu. Bu hususta çok partili hayat denemelerinin sonucu olarak CHP yeterli alt yapı ve tabanının

bulunmadığı fark etmiştir. Hatta Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın kurulması sonrasında iktidar karşısı bazı kesimler tarafından üretilen propagandalara karşı CHP önlemler alma yoluna giderek bu propaganda söylemlerini engellemeye çalışmıştı. Bu propagandalar ise vergilerin kaldırılacağı, Arap harflerinin yeniden geleceği, fesin tekrardan getirileceği, tekkelerin yeniden açılacağı, saltanat ailesinin yeniden yurda dönüp yönetimi ele geçireceği ve Atatürk'ün kendi partisi olan CHP'yi terk ederek SCF tarafına geçeceği yönünde asılsız söylemler olmuştur. CHP bu tür propagandalara halkın itibar etmemesini ve bu söylemlerin kaynağının bulunarak cezalandırılıp söylentilerin de engellenmesi gerektiğini bildirmiştir (BCA, 490.1.0.0/1.4.14 (06.09.1930), 1; BCA, 490.1.0.0/1.4.12 (02.09.1930). Ayrıca yönetim vergilerin kaldırılacağına dair söylentinin asılsız olduğunu ve böyle bir durumun söz konusu olamayacağını da açıklamak zorunda kalmıştır (BCA, 490.1.0.0/1.4.8 (02.09.1930). Bunun yanında yurdun diğer illerinde olduğu gibi Eskişehir'de de halk arasında iki siyasi parti taraftarlarının çekişmesi yaşanmış fakat yapılan araştırmalarda siyasal bir meselenin söz konusu olmadığı anlaşılmıştır (BCA, 30.10.0.0/78.519.2 (24.09.1930), 1-11). Aslında SCF'de CHP gibi yönünü Batı'ya çevirmiş, demokrasiyi savunmuş, kadınlara siyasal haklar konusunda son derece kararlı olmuş, şahsi hürriyet ve serbest piyasayı savunmuş, yabancı sermayenin yurt içine girmesinde ılımlı olmuş bir partidir. Bu duruma rağmen SCF programında köylü ve işçiye dair bir ibare yer almamış genel itibarıyla sahil kesiminden ilgi görmüştür (BCA, 30.10.0.0/240.618.19 (28.09.1930), 3,4). Bu dönemin sonrasında Kemalist politikalarının uygulayıcısı olan CHP köylü ve kırsal kesime ulaşma söylemlerini daha da çok geliştirmiştir. Böylece 1930'lu yıllar Erken Cumhuriyet Döneminde köylü politikalarının doruk noktasına ulaştığı bir zaman aralığı olmuştur (Aydın, 2021, s. 243-244).

Kemalizm, halka eğitim yoluyla kendi söylemlerini yaymayı planlamıştır. Köy Enstitüleri, halka Cumhuriyet ve demokrasinin temel niteliklerini öğretecek önemli bir kurum olacaktır. Bu anlamda Kemalizm halkçılık ilkesini başköşeye koyarak yurttaşlara ulaşmayı amaçlamıştır. Halkçılık ilkesi millî söylemleri de içinde barındıran bir yapıda olmuştur. Milliyetçilik ile kaynaşan Halkçılık ilkesinin uygulanma safhasında köylüler saf millî kültürün korunduğu el değmemiş yerler olarak önem kazanmıştır. Bu hususta Halkçılık, köycülük politikaları ile doğru orantılı olarak yükselişe geçmiştir. Haliyle Kemalist yönetim de saf millî kültürün yaşandığı yerler olarak gördüğü köylerde kendi söylemlerini yaymak ve tasarladığı insan tipini yetiştirmek istemiştir. Bu anlamda Kemalist yönetim devrimlerin özünü, şekillendirmeye müsait olarak gördüğü köylere ulaştırmanın çeşitli yollarını aramıştır. Dönemin aydın ve bürokratları kırsal kesimde yaşayan insanların giyim kuşamından, düşünce yapısına kadar birçok şeyin değiştirilmesi gerektiği kanaatine varmıştır. Dolayısıyla yapılan inkılapları özümsetme çalışmalarında bizzat devletin müdahalesi olmuştur. Bu müdahale sırasında kırsal kesimin Osmanlı Devleti tarafından bilinçli bir şekilde cahil bırakıldığı söylemleri aktif rol oynamış ve yeni devlet modeli halka benimsetilmeye çalışılmıştır. Ayrıca eski rejimin alışkanlıkları kötülenmiş ve yok edilmek için uğraşmıştır. Böylece köylü kesimin yapısında devlet eliyle tepeden inme bir vaziyette şekillendirme söz konusu olmuştur. Bu şekillendirmede köy öğretmenleri ve muhtarlarına büyük görev düşmektedir. Bu doğrultuda yeni devlet modeline göre yetiştirilen öğretmenler, köylüyü Kemalizm ideolojisi çerçevesinden çıkmayacak şekilde inkılapçı, laik, Cumhuriyetçi ve modern bir yapıda yetiştirecektir (Gül-Alican, 2014, s. 18-20, 22-23; Aydın, 2021, s. 244-248).

Köy Enstitüleri ideolojik olarak tek parti döneminin karakteristik özelliğini yansıtmaktadır. Atatürk'ün vefatından sonra İsmet İnönü'nün millî şeflik döneminde kurulsalar da Kemalist çizgiye sahip olmuşlar ve Atatürk ilkelerinin birkaçı çerçevesinde şekillendirilmişlerdir. Bu ilkelerden birisi devletin en ücra noktasına kadar eğitim anlayışının götürülmesi ve halka yeni rejim Cumhuriyet'in temel niteliklerinin öğretilmesi konusunda

önemli bir öge olan Halkçılık ilkesidir. Diğer ilke ise Enstitülerde seküler yapının hâkim olmasını sağlayan laikliktir. Ayrıca Enstitüler her bölgede bağımsız bir yapıda değişime ayak uyduracak şekilde yenilikçi olmuşlardır. Bu durum Enstitülerin inkılapçı özelliğini yansıtmıştır. Enstitüler kurulurken geri planda köylünün kendi hayatını idare ettirebilmesi ve kendi üretimini sağlayabilmesi mantığı yatmıştır. Enstitülerin amacı halkın yaşadığı yeri şekillendirmesine yardımcı olmaktır. Enstitülerde yeni bilgilerin sadece öğrencilere öğretilmesi değil aynı zamanda o bölgede yaşayan köylülere de öğretilerek onların hayatını kolaylaştırılmasının sağlanması istenilmiştir (Gürsel, 2018, s. 2-3). Benzer şekilde Enstitülerde Türk köylüsünün doğayla baş etme yollarını öğrenerek hayatını daha kolay bir şekilde devam ettirmesi amaçlanmıştır. Köylü artı ürün elde etmede teknolojinin nimetlerinden faydalanarak daha fazla gelir elde edecek ve bu sayede dolaylı olarak ülke ekonomisi de bundan yarar sağlayacaktır (Gut, 2018, s. 74).

Köylünün doğayla mücadele etmesi, doğaya hâkim olarak bilinçlenip üretimi artırması Kemalist yöneticiler tarafından 1930'lardan beridir istenen bir konudur. Köy Enstitüsü dergilerinde dahi köylünün doğa ile mücadelesinden sık sık bahsedilmiştir. Bunun yanında Kemalist yöneticilerin söylemlerini yansıtan Halkçılık ilkesi Enstitülerle birlikte halkı üretime teşvik etme ve eğitme konusunda köylere ulaşabilmiştir. Öncesinde ise köylü yöneticilerin varlığından, ülke ve dünya gündemindeki diğer olaylardan habersiz olmuştur. Köylünün gündemden haberdar olması konusundaki araçlar da Enstitü dergileri ve radyolardır. Yine de enstitülerin belli merkezlerde olması sebebiyle bu durum yurt genelini kapsayamamıştır. Bu durumun sebebi dönemin şartları gereği yolların olmaması, iletişim kanallarının bulunmaması ve köylünün eğitimsizliği gibi olanaksızlıklardan kaynaklıdır (Karaömerlioğlu, 2019c, s. 290).

Enstitülerde tarım, hayvancılık önemli bir ders konusu olmuş ve öğrencilere uygulamalı dersler öğretilmiştir. Burada yatan amaç ülkenin gelişmesinin ve kalkınmasının tarım ve hayvancılıktaki gelirden sağlanacağı görüşüdür. Kemalist yönetim Erken Cumhuriyet Dönemi'nde sanayinin tam anlamıyla gelişmemesi sebebiyle köylünün devleti kalkındırmasını ve üretimin sağlanmasını istemiştir (Yıldız-Akandere, 2017, s. 278). Devlet, dünya ekonomik buhranının zorluklarından sonra eğitilen vatandaşların üretimden kopuk olmasından, öğretmen olarak mezun olanların köylere gitmek istememesinden ve köy gerçeklerini görmemesinden dolayı arayış içerisine girmişti (Karaömerlioğlu, 2019c, s. 287). Dolayısıyla Enstitülerde üretime dayalı öğretmen tipi uygulanmış ve köy sorunlarının üstesinden gelebilecek gençler yetiştirilmeye çalışılmıştır (Kırmızı, 2015, s. 2-3).

Enstitülerde resim, halk dansları, tiyatro gibi dersler de verilmiş bunun yanında yerli ve yabancı eserlerin yer aldığı çeşitli kütüphaneler kurulmuştu. Bu sayede sadece yerel kültürle yetinilmemiş ayrıca dünyaya dair de bilgiler edinilmiş ve dönemin güncelliği köylere kadar inmiştir. Kemalist yönetim dönemindeki gelişmeleri yakalamaya çalışmış ve bu strateji doğrultusunda kendi modeline uygun bir insan tipi yetiştirmeyi amaçlamıştı (Ezer, 2020, s. 1796). Köy Enstitüleri, Kemalist modernleşmenin ideolojik söylemlerini öğrencilerine aktarmasının yanı sıra toplumun değerlerini, halkın kültürünü de öğrencilere yansıtmıştır. Ayrıca ekonomiyi iyileştirme, halkın işsizliğini gidererek mesleki uzmanlaşma sağlama yolunda yine halkçılık ilkeleri doğrultusunda hareket etmiştir. Kemalist yönetim buralarda yetişen eğitim görmüş kesimin dolaylı olarak ülke ekonomisine de yarar sağlayacağını bilincinde olmuştur (Kalyoncuoğlu, 2010, s. 242). Çünkü köy fırınlarından, köy değirmenlerine, yol yapımından, üretim kooperatiflerine, elektrik santrallerine kadar çalışmalar yapan enstitüler köyleri kalkındırdığı gibi devlet ekonomisine de yarar sağlayacaklardır. Bunun yanında bu kurumlarda sağlıkçılar da yetişmiştir. Sağlıkçıların yetişmesi dolaylı olarak köy kültüründeki sağlıkla alakalı çeşitli batıl inançların bertaraf edilmesine ve bilimin önem kazanmasına katkı sağlamıştır. Ayrıca Enstitülerde küçük çapta da olsa aşı, temizlik kontrolü

gibi önleyici sağlık hizmetleri de yapılmıştı. Bunun yanında Kemalist yönetim kırsal kesimde bilimin önem kazanmasını da istemişti. Yönetim, Devletçilik ilkesi doğrultusunda köylerin kalkınması için kendi yetiştirdiği elemanları yalnız bırakmamış ve desteklemiştir. Bu hususta Enstitülerden mezun olarak köylerde öğretmenlik yapan Enstitü mezunlarına tarım malzemeleri, hayvanlar, gıda ilaç gibi çeşitli yardımlar yapılmıştır (Kaplukan, 2012, s.186-187).¹³

Köy Enstitüleri toplumun millî değerleri doğrultusunda hizmet vermiş, bilimi eğitimde başkøşeye koyarak seküler ve karma bir eğitim sistemini benimsemişlerdi. Kemalist iktidarın istediği oranda “demokrasi”yi halka özümsetmeye çalışmış ve halkçı bir yapı sergilemişlerdi. Ulusal değerleri koruyup öğretirken aynı zamanda evrensel değerleri de işlemişlerdir (Yıldız-Akandere, 2017, s. 280; Arslan, 2021, s. 52-53). Enstitülerin siyasal yapısı genel itibariyle Kemalist çerçevede olmuştur. Bu anlamda Enstitülerin ilkesi Kemalist milliyetçiliğe bağlı ve inkılaplar sayesinde değişen düzene ayak uyduracak şekildeydi. Bu kurumlarda yetişen öğrencilerinde benzer yapıda olması istenmişti (Yıldız-Akandere, 2017, s. 285).

Enstitülere Yönelik Yapılan Eleştiriler ve Enstitülerin Kapatılması

CHP, dönemin tek partisi olmasından dolayı kendi içerisinde farklı görüşler bulundurmaktaydı. Bu sebeple Köy Enstitüleri açıldığı andan itibaren çeşitli muhaliflerce eleştirilmiş ve bu kurumlara karşı çıkmıştı. Farklı görüşler başta Kazım Karabekir ve sağ görüşe yakın kesimlerden ibaretti. Sabahattin Eyüboğlu, Enstitülerin kapanmasını bu ikiliğe bağlamış ve Enstitüleri sol görüşlü ve bu kurumları yıkanları ise sağ görüşlü olarak nitelendirmişti (Yıldız-Akandere, 2017, s. 311). Eyüboğlu bu dönemde CHP içerisinde net bir ayrımın olmadığını ve Enstitülerin her iki yönde de hareket ettiğini vurgulamıştı (Yıldız-Akandere, 2017, s. 306). Enstitüler, dönemin tek partisi CHP tarafından kurulmalarına rağmen bu dönemde CHP’nin sol bir ideolojide olduğunu söylemek güçtü. Bu dönemde CHP içerisinde birçok kanat mevcuttur. CHP’nin sola yönelme eğilimi İsmet İnönü’nün başkanlığında 1965 yılından sonra “*Ortanın Solu*” hareketi ile netlik kazanacaktır (Karaömerlioğlu, 2019c, s. 289).

Enstitülerin kapatılması konusunda CHP içindeki farklı görüşlerin çekişmesi olduğunu söyleyenlerin yanı sıra kapatılmalarında CHP içerisindeki ilerici kanat olarak tabir edilen kesimin de payı olduğunu belirten görüşler bulunmaktadır. Bu ilerici kanat içerisinde ilk öne çıkan kişi İsmet İnönü’dür. İnönü, parti içerisindeki çatışmayı dindirmek ve muhaliflerin baskısından kurtulmak için Enstitülere olan desteğini çekmiştir. Bunun yanı sıra 1946 yılı sonrasında “etkinliğini kaybeden” bu kurumlara gelen eleştirilerin yoğun bir hâl alması da İnönü’nün Enstitülere olan desteğini azaltmıştı. Ayrıca Enstitüler büyük toprak sahiplerini de rahatsız etmişti. Her ne kadar ilerleyen aşamada büyük toprak sahiplerinin zararına bir duruma sebep olacaksa da Enstitülere karşı bu kesim şiddetli bir muhaliflik yapmamıştır. Bu dönemde büyük toprak sahipleri genelde iktidara yakın kimselerdi (Karaömerlioğlu, 2019c, s. 289). Fakat büyük toprak sahipleriyle ilgili ileriki aşamada diğer siyasal politikalar sorun oluşturmaya başlamıştır. CHP İkinci Dünya Savaşı Dönemi’nde enflasyon ile mücadele etmek istemiş ve tarım ürünlerinin orantısız bir şekilde fiyatlarını düşürmüştü. Ayrıca *Toprak Mahsulleri Vergisi*¹⁴ ve 1945 yılındaki *Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu* ile büyük toprak sahiplerinin

¹³ Örneğin 1946 yılında Antalya- Aksu Köy Enstitüsü’nden mezun olacak köy öğretmenleri için devlet cins çiftlik ve tarım hayvanlarını (kısırak, keçi, koyun, inek, at ve katur) pazarlıkla tedarik ederek köy öğretmenlerinin ihtiyacını karşılamıştır (BCA, 30.18.1.2/111.57.13 (06.09.1946), 1-2).

¹⁴ Bkz. *TBMM Zabıt Ceridesi*, Devre 7, Cilt 3, İçtima F, İnikat 33, (04.06.1943), s. 14-36, (ss. 66, 1-22), E. T. (25.07.2022).

tepkisini çekmiştir. Bu durum büyük toprak sahiplerinin işine gelmemiş ve CHP ye karşı soğuk bir politika izlemişlerdir. *Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu*'na göre küçük arazi mülkü 500 dönüme kadar olan araziler, orta arazi mülkü ise 501'den 5000 dönüme kadar olan araziler olarak kabul edilmiştir. Bu yasaya göre 5000 dönüm ve üzeri ise büyük arazi mülkü olarak geçmektedir (Zürcher, 2000: 301, s. 305; *Resmi Gazete*, S. 6032, 15 Haziran 1945, s. 8893-8897).

1945 Mayıs'ında Meclis'te görüşülen yasaya göre devletin boşta olup kullanmadığı arazileri, dinî vakıf arazileri, tarıma açılarak ıslah edilmiş arazileri, mülkiyeti belli olmayan arazileri ile 500 dönümden fazla toprağı olan büyük çiftçinin bu dönümün üzerindeki arazileri, hiç toprağı olmayan köylüye ya da toprağı az olan çiftçiye dağıtılacaktır. Ayrıca bu yasanın 17. maddesinde nüfusun yoğun olduğu bölgelerde toprağı 200 dönümünden fazlasına sahip olan çiftçinin arazisinin dörtte üçüne kadar kamulaştırılabileceğı ve köylüye 20 yıllık faizsiz borç verilebileceğı geçmektedir. CHP'nin bu girişimi şüphesiz ki büyük toprak sahiplerinin etkisini kırmaya ve köylü üzerindeki ağalık sisteminin etkisini yok etmeye yönelikti. Bu madde o döneme kadar desteklerini CHP'ye veren büyük toprak sahiplerinin tepkisini çekmişti. Hatta CHP'den ayrılarak DP'nin genel başkanı olacak olan Adnan Menderes de bu yasaya tepki göstermiştir. Çünkü kendisi de Aydın'ı da büyük bir toprak sahibidir. Haliyle dolaylı olarak bu durum Köy Enstitülerini de etkileyecektir. Büyük toprak sahiplerinin desteğini yitirmesi CHP'nin güçsüzleşmesine ve muhaliflerinin artmasına sebep olmuştur. Onun oluşturduğu kurumlar olan Köy Enstitülerini de ileride DP ve diğer muhaliflere karşı savunamayacaktır. Bu dönemden sonra büyük toprak sahipleri belli bir dönem de olsa DP'yi desteklemeye başlayacaklardır (*Resmi Gazete*, S. 6032, 15 Haziran 1945, s. 8893-8897; *TBMM ZC*, D. 7, C. 18, T. 2, B. 72 (11.06.1945), s. 213-235).

Enstitüler, kız ve erkek öğrencilerin aynı sınıfta karma eğitim görmeleri konusunda da tepki almıştır. Bazı "sağ çevrelerce" kız ve erkek öğrencilerin aynı sınıfta bulunması hakkında, özellikle siyasiler tarafından öne sürülen abartılı iddialar, çocukları Enstitülerde öğrenim gören veya çocuklarını Enstitülere göndermeyi düşünen aileler arasında tedirginlik yaratmış ve bu kurumlar hakkında ön yargıların doğmasına sebep olmuştur. Bu sebeple karma eğitimin ahlaksızlık yaratacağı algısı ortaya atılmış ve bu konu üzerinden de Enstitüler eleştirilmiştir. Benzer şekilde Enstitülerde kız ve erkek öğrencilerin yakınlaşmasına izin verildiğı, Enstitülerde şarapların üretildiğı, bu şarapların bağ evlerinde yapılan eğlencelerde kız öğrencilere servis ettirildiğı gibi konularda da Enstitüler suçlanmıştı. Ayrıca bu eğlencelerde ördek ziyafetlerinin verildiğı ve içki âlemlerinin yapıldığından da bahsedilmiştir. Bunun yanında çeşitli derslerde kız ve erkeklerin bilinçli bir şekilde yalnız bırakıldıkları ya da تنها yerlere gönderildikleri de ileri sürülmüştür. Bazı kesimlerce öğrenci ve öğretmen yakınlaşmasından da söz edilmiştir. Bu kesim enstitülerin merkezden uzak yerlerde benzeri durumlar sebebiyle kurulduklarını belirtmiş ve Enstitüleri, Türk milletinin ahlak kavramı ile aile yapısını yok edileceğı konusunda suçlamıştır. Tevfik İleri'nin Bakanlığı döneminde bu eleştirilerin sonucu olarak kız ve erkek öğrenciler ayrılmıştır. Kız öğrencilerin tamamı Kızılçullu Köy Enstitüsü'nde toplanmıştır (Kadioğlu, S. 59, Kasım 1951, s. 9-12; Kadioğlu, S.62, Aralık 1951, s. 9-12; Kadioğlu, S.46, Ağustos 1951, s. 3-4; Kadioğlu, S. 64, Aralık 1951, s. 6-7; Kadioğlu, S. 66, Ocak 1952, s. 8-9; Aysal, 2005, s. 278; Arslan, 2021, s. 283-384).¹⁵

¹⁵ CHP Maraş Milletvekili Emin Soysal, 1947 yılında Enstitülerdeki kız ve erkek yakınlaşması hakkında çıkan dedikodular konusunda Mecliste soru önergesi vermiştir. Milli Eğitim Bakanı Reşat Şemsettin Sirer, Köy Enstitülerinin kuruluş devrinde olduklarını, kuruluş aşamasında olan her kurumda bu tarz durumlara rastlanabileceğini söylemiştir. Bu hususta Sirer, kendilerine düşen görevin bu tarz durumları gidererek Enstitüleri

Ayrıca Enstitüler dinsizlik ile de suçlanmışlardı. Bu hususta Türk köylüsünün dinsizleştirilmeye çalışıldığı algısı yaratılmıştı. Benzer şekilde öğrencilerin cuma namazlarını kılmaya gönderilmediği gibi konularda suçlamalar yapılmıştır. Laik eğitim doğrultusunda insanların dinden uzaklaştırıldığı düşünülmesi Enstitülere yapılan diğer eleştirilerden olmuştur. Bunun yanında öğretmenlere zamanında maaşlarının verilmediği, öğrenci ve öğretmenlerin emeklerinin sömürüldüğü söylemleri üzerinden Enstitüler eleştirilmiştir. Bu hususta Enstitülerdeki öğrencilerin yoğun bir şekilde çalıştırılmaları ve Enstitülerin Türk köylüsünü kendi işleri için kullandıkları konusunda da bu kurumlar eleştirilmiştir (Kadıoğlu, S. 46, Ağustos 1951, s. 3-4; Kadıoğlu, S. 62, s. 9-12; Kadıoğlu, S. 59, Kasım 1951, s. 9-12; Kadıoğlu, S. 64, Aralık 1951, s. 6-7; Yıldız-Akandere, 2017, s. 309-310).

Kemal Tahir gibi sosyalist bazı yazarlar ise Köy Enstitülerini tek parti rejiminin ideolojisini yaymak için oluşturulan faşizan kurumlar olarak algılamıştır. Tahir, “*Bozkırdaki Çekirdek*” adlı romanında Köy Enstitülerini eleştirmiş ve Enstitülerin ideolojik bir malzeme hâline getirilmesine karşı çıkmıştır. Romanında köy gerçeklerine değinmiş ve Enstitüleri henüz köy halkının isimlerini dahi telaffuz edemediği kurumlar olarak köy gerçekliklerinden uzak oldukları düşüncesiyle eleştirmiştir. Bunun yanında Tahir, iktidar ideolojisine sahip öğretmenlerin devlet tarafından görevlendirilerek köylüyü kendi köyünün içerisinde kontrol altında tutma girişiminde olduklarını düşünmektedir. Bu duruma rağmen romanında köy sorunlarına ve ağalık sisteminin köy halkı üzerindeki baskısına da değinmiştir (Aydeniz, 2021, s. 412-413; Yılmaz, 2015, s. 312-316; Yılmaz, 2019, s. 149; Arslan, 2021, s. 289).

Köylü ve kentli ayrımı yapıldığı konusu Enstitülere yöneltilen diğer eleştirilerden olmuştur (Aysal, 2005, s. 277). Bunun yanında Enstitü fikrinin tamamen köylü vatandaşlara eğildiği düşüncesi ile bazı kesimlerce zalim şehirli ve ezilen köylü algısının yaratıldığı söylentileri tepkilere yol açmıştır. Ortaya çıkan söylentilerin köy ve şehirli çatışmasına sebep olacağı korkusu eleştirilerin bir başka boyutunu oluşturmuştur. Bu hususta köylünün de büyük ölçüde sağlık, bankacılık, güvenlik, demir yolları ve diğer devlet olanaklarından yararlandığı yönünde açıklamalar yapılmıştır. Şehir çocuğuna Enstitü hocalıklarının verilmemesi, farklı öğretmenlerin Köy Enstitülerini kendi malları gibi kullanmaları, yine bazı öğretmenlerin Enstitüleri ihmal ettikleri gibi birtakım durumlar sebebiyle Enstitüler eleştirilmiştir. Bunlara ek olarak köyde farklı işlerin de yapılmasının gerektiği ve bu sebeple de her çocuk okursa bu işleri yapacak kişilerin bulunamayacağı, köy çocuklarının içinde buldukları köy ortamından soğutulduğu konusunda Enstitüler suçlanmıştır. Ayrıca devletin bütçesinin büyük kısmının buralara ayrıldığı konusunda da Enstitüler eleştirilmiştir (*Cumhuriyet*, 1 Şubat, 1947, s. 2; Kadıoğlu, S. 62, s. 9-12; Kadıoğlu, S. 59, Kasım 1951, s. 9-12; Kadıoğlu, S. 65, Aralık 1951, s. 3; Yıldız-Akandere, 2017, s. 288; Kadıoğlu, S. 46, Ağustos 1951, s. 3-4; Kadıoğlu, Ağustos 1951, s. 3-4). Örneğin Hasanoğlan, Ortaklar, Kepirtepe Köy Enstitülerinin yerlerinin belirlendiği esnada birkaç defa yerlerinin değiştirilmesi sonucunda oluşan masraf ve yapılan masrafa rağmen bu Enstitülerin yerlerinin bataklık arazi üzerine kurulması da eleştirilerin devamı niteliğinde olmuştur (*Cumhuriyet*, 30 Ağustos 1947, s. 1,4). Benzer şekilde Enstitülerde

---

memleket ve milletin umduğu seviyeye getirip yükseltmek olduğunu belirtmiştir. Sırer, bu konuda Enstitülere bulunan tüm öğrencilerin ahlak çerçevesinde ve kardeşçe yetiştirileceklerinden bahsetmiştir; (*TBMM Zabıt Ceridesi*, Birleşim 78, Dönem 8, C. 6, Toplantı I, (29.08.1947), s. 542. (E.T. 23.07.2022); BCA, 30-1-0-0/53-316-2 (22.08.1947), 4; Nitekim 1950 yılına gelindiğinde Maraş Milletvekili Emin Soysal hakkında İzmir-Kızıllıçullu Köy Enstitüsü'nde müdürlük yaptığı dönemde yolsuzluk yaptığı gerekçesiyle milletvekilliği dokunulmazlığının kaldırılarak yargılanması istenilecektir. (BCA, 30.10.0.0 / 9.53.4 (30.05.1950). İzmir Kızıllıçullu Köy Enstitüsü binaları ve arazisi ise 1952 yılında NATO karargâhına tahsis edilecektir. (BCA, 30.18.1.2 / 130.90.4 (02.12.1952).

yolsuzluk yapıldığına dair çeşitli söylentiler de çıkmıştır. Bu söylentiler ileriki süreçte Enstitülere yapılan eleştirilerin dozunun artmasına sebep olacaktır.¹⁶

1947 yılında Erzurum’da bulunan Pulur Köy Enstitüsüne eleştiriler yöneltmiştir. Bu eleştirilerin konusu köylülerin elinden topraklarının zorla alındığı ve henüz 18 yaşındaki gençlere büyük arazilerin verildiği şeklindeki dedikodulardır. Bunun yanında Enstitüler için gereksiz binaların yapıldığı gibi meselelerde de eleştiriler yöneltmiştir. Ayrıca buralardaki öğrencilere, yapı ameliyeti yaptırıldığı ve köy öğretmeni yetiştirilme fikrinden de zamanla uzaklaşıldığı yönünde de eleştiriler devam etmiştir. Tepkiler bu tarihte Pulur Köy Enstitüsü’nün en son açılan Enstitü olması ve henüz mezun vermemiş olmasına rağmen fazla masrafa mal olması sebebiyledir (*Cumhuriyet*, 2 Eylül 1947, s. 2).

Eleştirilerin ideolojik boyutu ise Enstitülerin “*komünist yuvası*” olduğuna dairdi (Yıldız-Akandere, 2017, s. 286; Arslan, 2021, s. 280-281). Bu hususta Orkun dergisi Köy Enstitülerini yoğun bir şekilde komünizm propagandası yapmakla suçlamıştı. Orkun dergisi aşırı Türk milliyetçiliği propagandası yapan bir dergidir. Dergi, Enstitülerden bahsederken “*Kızıl cennet masalı*” söyleminde bulunmuş ve tarım derslerinin işlendiği esnada komünizm propagandasının yapıldığını belirtmiştir. Bu hususta Orkun dergisi solculuk propagandalarının derslerde yoğun bir şekilde yapıldığını vurgulamış ve Rusça dersinin Enstitülerde işlenmek istenmesinden bahsetmiştir. Ayrıca Enstitülerin telsiz ile Moskova’yla bağlantı kurarak komünizm propagandası yaptığı söyleminde bulunmuştur. Bunun yanında Enstitülere Komünistler tarafından para yardımı yapıldığı ve Rus parasının ülkeye girdiği şeklinde de bir takım söylentiler çıkarılmıştır. Ayrıca Enstitüler, mezun olan öğrencilere “*Kızıl Neşriyat*” verildiği konusunda da suçlanmıştır. Orkun dergisi, Enstitülerde komünizm edebiyatından ve Nazım Hikmet’ten seçme kitapların okutulduğu suçlamasında da bulunmuştur. Bu hususta Enstitülerde yerli ve yabancı birçok kitap bulunmuş fakat net bir siyasal propagandayı savunan kitaplara rastlanılmamıştır. Ayrıca dergi Enstitülerden Türklük düşmanı olarak bahsetmiştir. Bu hususta Enstitülerde ders veren bazı öğretmenlerin derslerde Türk milliyetçiliğine hücum ettiği ve milliyetçi dergilerin Enstitülerden toplandığı belirtilmiştir (Kadıoğlu, S. 59, Kasım 1951, s. 9-12; Tuğcu, Şubat 1962, s. 12-13; Kadıoğlu, S. 63, Aralık 1951, s. 12-14; Kadıoğlu, S. 46, Ağustos 1951, s. 3-4).¹⁷ Bu tarz eleştirilere Enstitü kütüphanelerinde kaynaklar arasında Rus klasiklerinin ve fakirlik hakkında yazılmış olan romanların bulunması, Enstitü binalarının dönemin Rusyası ile benzer yapıda olması, öğrencilerin yaparak ve yaşayarak öğrenmesi sonucunda çalıştırılmalarının Komünizm’in getirdiği bir anlayış şeklinde algılanması gibi durumlar sebep olmuştur (Türkmen, 2020, s. 1325; Aysal, 2005, s. 278).

¹⁶ Örneğin henüz 1942 yılında Malatya- Akçadağ Köy Enstitüsü’nde, Müdür Şinasi Tamer’in 92 lira avans aldığı ve Enstitü için satın alınan erzaki da ambara teslim etmeyerek zimmetine geçirdiği şeklinde söylentiler çıkmıştır. Bu söylentilerin neticesinde Akçadağ bölge jandarması enstitüye izinsiz bir baskın yaparak Enstitünün çeşitli yerlerinde aramalar düzenlemiştir. Bu durum sonucunda Müdür Şinasi Tamer Akçadağ Bölük Komutan Vekili Üsteğmen Muhittin Yetiş hakkında izinsiz arama yapılması dolayısıyla şikâyetçi olmuştur. (BCA; 30-10-0-0/129-925-14 (20.01.1942), 1-17); Benzer şekilde 1951 yılında Ortaklar Köy Enstitüsünde elbise ihtiyacı için açılan ihalede yolsuzluk yapıldığına dair şikâyetler, Başbakan Adnan Menderes’e yazılan bir mektupta bildirilerek durumdan şikâyetçi olunmuştur. (BCA, 30-1-0-0/90-561-5 (25.01.1951), 1-2).

¹⁷ Ayrıca bkz. (“Köy Enstitüleri Kördüğümü”, S. 57, Kasım 1951, s. 2-3; Karaömerlioğlu, 2019, s. 288.; Yıldız-Akandere, 2017, s. 301-302; Lewis, 2010, s. 646).

1946 yılında Enstitülerde Rusça ders verilip verilmediğine dair CHP Maraş Milletvekili Emin Soysal, Meclis’te soru önergesi vermiştir. Dönemin Milli Eğitim Bakanı olan Şemsettin Sirel böyle bir durumun hiçbir zaman olmadığını bildirmiştir; (*TBMM Zabıt Ceridesi*, Birleşim 78, Dönem 8, C. 6, Toplantı I, (29.08.1947), s. 541. (E.T. 23.07.2022); BCA, 30.1.0.0 / 53.316.2 (22.08.1947), 3.)

Enstitülerde 1946 yılından sonra önemli bir değişikliğe gidilmişti. Hasan Ali Yücel ve İsmail Tonguç gibi bu projenin temellerini atan ve bu fikrin devam etmesini sağlayan önemli şahsiyetler görevlerinden alınarak yerlerine farklı kişiler getirilmişti (Karaömerlioğlu, 2019, s. 287). Bu hususta milliyetçi kesim özellikle dönemin CHP vekili olan Reşat Şemsettin Sirer'in Milli Eğitim Bakanlığı döneminde Enstitülerin aksak yönlerinin giderilmeye başladığını savunmuştur (Kadioğlu, S. 47, Ağustos 1951, s. 3-4; Tuğcu, Şubat 1962, s. 12-13).¹⁸ Bunun yanında Tonguç dönemi, sağ görüşteki kesimin mağdur edildiği söylemiyle yoğun olarak eleştirilmiştir. Ayrıca sağ ideolojiye sahip kesim, İsmet İnönü karşıtı bir tavır takınmıştır. Bu dönemde Türklük ve milliyetçiliğin yok sayıldığı söyleminde bulunulmuştur. Sağ-milliyetçi ideolojiye sahip kesim Sirer'in Bakanlığı döneminde Tonguç'un ilköğretimin başından alınarak Talim Terbiye Heyeti üyeliğine indirilmesini olumlu karşılamıştır. Bu kesim Sirer Dönemi'nde Enstitülere milliyetçi ideolojiye sahip öğretmenlerin gönderilmeye başladığından ve bu durumu memnuniyetle karşıladıklarından bahsetmiştir. Fakat milliyetçiler Tahsin Banguoğlu'nun Bakanlığı döneminde yeniden milliyetçi kesimin sindirildiğini belirtmiş ve bu durumu eleştirmiştir. Milliyetçiler Tevfik İleri'nin Bakanlığı dönemindeyse kız öğrencilerin tamamının Kızılçullu Köy Enstitüsü'nde toplanmasını olumlu karşılamıştır. Bu dönemden itibaren ise Köy Enstitüleri öğretmen okullarına çevrilmeye başlamıştır (Kadioğlu, S. 66, Ocak 1952, s. 8-9).¹⁹

Enstitülerin amaçlarının köylüyü toprağına bağlamak olmasına rağmen, zamanla bilinçlenen ve dış dünyayı tanıyan köylünün şehir hayatına özenmesi gibi bir durum söz konusu da olmuştur. Bu duruma sebep olarak yapılan yollar, elektrik ve radyonun köylere inmesi büyük bir etken olmuştur. Zamanla dünyayı merak eden öğrenciler yetişmeye başlamıştır. Enstitüden mezun olan bazı kesimler şehirlere göç etmiştir. Oysa Enstitüler köylüyü toprağına bağlamak ve bu sayede üretimi arttırmak için kurulmuştu. Bunun yanında CHP iktidarı ile özdeşleşen Köy Enstitüleri, 1946 yılından sonra İkinci Dünya Davası'nın bitmesi ve totaliter rejimlerin yıkılmasıyla birlikte Türkiye'nin çok partili hayata geçmesi karşısında yaşayamayacak bir duruma gelmiştir. Çünkü CHP'ye ait kurumlar olarak görülmüşler ve DP tarafından da sık sık eleştirilmişlerdir (Karaömerlioğlu, 2019, s. 292). 17 Nisan 1940 yılından itibaren 1951 yılına kadar 11 yılda Köy Enstitülerinde 17.000 öğretmen ve 1600 civarı da sağlıkçı yetişmiştir (Baykurt, 2021, s. 78).²⁰ 1954 yılına gelindiğinde Türkiye'deki köylerin 16 binin biraz üzerinde köy okulu bulunmaktaydı. Bu köy okullarının yaklaşık 1000 âdeti tek öğretmenliydi. Yaklaşık 19 bin adet köyde ise ilkokul bulunmuyordu. Köylerde, 24.718 adet öğretmen görev yapmaktaydı. Şehirlerde öğretmen sayısı 11.000 adetti (TBMM ZC, D. IX, C. 27, T. 4, B. 31,

¹⁸ Reşat Şemsettin Sirer Dönemi'nde, CHP Maraş Milletvekili Emin Soysal, Meclis'te Enstitülerde çıkan dedikodulara dair soru önergesi vermiştir. Bu dedikodular genel olarak Enstitülerde Rusça ders okutulduğu, Öğretmenlere maaşlarının zamanında verilmediği, bazı Enstitülerde içme suyunun bulunmadığı, Hasanoğlan Köy Enstitüsünde liseyi henüz bitirmiş bir Yahudi kızının İngilizce dersi verdiği, Markopaşa adlı gazetede yazan Enstitülerin medreseye çevrildiği yönündeki yazıya neden cevap verilmediği, kız ve erkek yakınlaşmasına dair söylentiler, enstitülerde kızlara sakilik yaptırıldığı, Enstitülerin 1947 yılına kadar neden ders kitaplarının olmadığı ve Enstitülere yapılan fuzuli masraflar gibi konular olmuştur; (Cumhuriyet, 30 Ağustos 1947, s. 1, 4; TBMM Zabıt Ceridesi, Birleşim 78, Dönem 8, C. 6, Toplantı I, (29.08.1947), s. 536-546. (E. T. 23.07.2022); BCA, 30.1.0.0 / 53.316.2 (22.08.1947), 1-4.; Arslan, 2021, s. 264-265)

¹⁹ İzmir'in Buca ilçesinin Kızılçullu bölgesinde 1891 yılında Amerikan Koleji kurulmuştur. Cumhuriyet Dönemi'nde bu kolej yabancıların elinden satın alınarak millileştirilmiştir. Daha sonrasında kolej binası Köy Enstitüsü'ne dönüştürülmüştür. Kızılçullu ismini alan Enstitü binası Adnan Menderes'in Köy Enstitülerini Öğretmen Okulları ile birleştirmesi neticesinde kapanmıştır. Bina Adnan Menderes zamanında yeniden Amerikalılara, NATO binası olarak tahsis edilmiştir. Kızılçullu ismi ise Komünizmi anımsattığı gerekçesi sebebiyle bölge ismi ile birlikte Şirinyer olarak değiştirilmiştir; (Türen, 2019, s. 129).

²⁰ Ahmet Özgür Türen, Köy Enstitülerinin kuruluşundan 1954 yılında kapatılmalarına kadarki 14 senede yetiştirmiş olduğu köy öğretmeni sayısını 17.341 adet olarak verir; (Türen, 2019, s. 132-133).

(20.01.1954), s. 258- 279; *TBMM ZC*, 9. D., C. 27, T. 4, B. 34 (27.01.1954), s. 375). Nihayetinde bu kurumlar DP iktidarında 27.01.1954 yılında Meclis'te görüşülüp kabul edilen “*Köy Enstitüleri ile İlk Öğretmen Okullarının Birleştirilmesi Hakkında Kanun*” ile Öğretmen Okullarına dönüştürülmüştü (*Resmi Gazete*, S. 8625, 4 Şubat 1954, s. 8093-8094).²¹

Sonuç

Ulus devlet inşa sürecinde Kemalizm Batı'yı örnek alarak bir modernleşme projesi izlemiştir. Fakat erken dönemde ülke nüfusunun büyük kısmı kırsal kesimde yaşamakta ve modernleşme projesi ise kırsal kesime yeterince ulaşamamaktadır. Bu anlamda kırsal kesime ulaşmanın yolları aranmıştır. Ayrıca Kemalist yöneticiler, kırsal kesimin eğitilmesi meselesini ülkenin kalkınması ile eş değer olarak görmüştür. Bu dönemde ülke genelinde sanayi sektörü zayıftır. Bu sebeple Cumhuriyet tarım ekonomisine dayalı bir hâldedir. Köylünün eğitilmesi sayesinde ülkenin kalkınması da gerçekleştirilecektir. Kemalist yönetim de Köy Enstitüleri ile buralarda görev yapacak olan idealist ve aynı zamanda köy şartlarına uyum sağlayabilecek olan eğitimcilere önem vermektedir. Ayrıca Cumhuriyet yöneticileri bu eğitim kurumlarında yetişen öğrencilerin meslek sahibi olmasını arzulamakta ve modern bir yurttaş yaratmak istemektedir.

Kemalist yöneticiler, köylü kesime ancak eğitim aracılığı ile ulaşabileceklerinin farkında olmuş ve enstitülerden aracı bir kurum olarak faydalandıkları gibi köyün dilinden anlayan, hem köylüyü hem devleti kalkındıran gençler yetiştirmeyi amaçlamışlardır. Bunun yanında Kemalist yöneticiler, “demokrasi bilinci” doğrultusunda yapılan inkılapları bu kurumlarda verilen eğitim ile vatandaşlarına öğretmişlerdir. Bu sayede halkın her yönden bilinçlenmesi sağlanarak dönemin toprak ağalığının etkisi kırılmak istenmiştir. Toprak ağalığının etkisinin kırılması, Kemalist iktidarın otoritesinin artması için de önemli bir mesele olmuştur. Köy Enstitülerinin kırsal kesim vatandaşlarını eğitmesi, devlet içerisinde bu tarz yapıların varlığını azaltmıştır.

Köy Enstitüleri, Kemalist modernleşmeyi içeren dersler verse de amaçları halkı eğiterek tarım toplumu yaratmak ve gençlere iş olanağı sağlamak gibi Kemalist kalkınmacı unsurlar olmuştur. Burada yetişen çiftçinin ülke çıkarı için hizmet etmesi istenmiş ve bu sayede ülkenin kalkınması amaçlanmıştır. Benzer şekilde Cumhuriyet'in niteliklerini, millet olma bilincini, Kemalizmi, bireysel ve toplumsal hakları öğrenen Enstitü öğrencileri çevrelerine de burada öğrendikleri bilgileri yaymışlardır. Ayrıca buralarda yetişen öğretmenler gördükleri eğitim doğrultusunda dersler vererek yeni nesilleri eğitmişlerdir. Öğrenciler Enstitülerde gördükleri eğitim aracılığıyla dünyaya açılmış, dünyadan çeşitli yazarları okumuş, çeşitli müzik aletleri çalmayı öğrenmiş, tiyatroya ve sanatın çeşitli dallarında merakları artmış ve çok yönlü bir şekilde yetiştirilmişlerdir. Şüphesiz ki Kemalizm ülke gençliğinin modernleşme ve kalkınma ülküsü doğrultusunda yetişmesini istemiştir.

Kaynakça

Arşiv Kaynakları

Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi:

²¹ 6234 sayılı “*Köy Enstitüleri ile İlk Öğretmen Okullarının Birleştirilmesi Hakkında Kanun*”; *Resmi Gazete*, S. 8625, 4 Şubat 1954, s. 8093-8094; *TBMM Zabıt Ceridesi*, 9. Dönem, C. 27, Toplantı 4, Birleşim 34 (27.01.1954), (E.T. 01.08.2022); Van Muradiye köy öğretmenlerinin Köy Enstitüleri ve Öğretmen Okulları arasındaki ayrımın kaldırılarak bu iki kurumun birleştirilmesine dair Adnan Menderes'e yazdıkları mektup için bakınız; BCA, 30.1.0.0/90.567.6 (22.03.1954), 1-5; Ayrıca bu kanun ile ilgili olarak bakınız: BCA, 30.1.0.0/90.567.13 (22.12.1954).

Başbakanlık; Muamelat Genel Müdürlüğü (30.10.0.0).
 Başbakanlık; Kararlar Daire Başkanlığı (30.18.1.1).
 Başbakanlık; Başbakanlık Özel Kalem Müdürlüğü (30.1.0.0).
 Başbakanlık; Kararlar Daire Başkanlığı (30.18.1.2).
 Diyanet İşleri Başkanlığı; Diyanet İşleri Reisliği (51.0.0.0).
 Siyasi Partiler; Cumhuriyet Halk Partisi (490.1.0.0).

Resmî Kaynaklar

TBMM Zabıt Ceridesi, dönem 9, C. 27, toplantı 4, birleşim 34, (27.01.1954).
 TBMM Zabıt Ceridesi, devre 1, C. 18, içtima 1, içtima senesi 3, (01.03.1338).
 TBMM Zabıt Ceridesi, devre 7, C. 18, toplantı 2, birleşim 72 (11.06.1945).
 TBMM Zabıt Ceridesi, birleşim 78, dönem 8, C. 6, toplantı I, (29.08.1947).
 TBMM Zabıt Ceridesi, devre 5, C. 19, içtima 2, inikat 74 (11.06.1937).
 TBMM Zabıt Ceridesi, devre 6, C. 4, içtima 1, inikat 37, (07.07.1939).
 TBMM Zabıt Ceridesi, devre 6, C.10, içtima 1, inikat 41, (17.04.1940).
 TBMM Zabıt Ceridesi, devre 6, C. 10, içtima 1, inikat 41, (17.04.1940).
 TBMM Zabıt Ceridesi, devre 6, C. 26, içtima 3, inikat 69 (05.06.1942).
 TBMM Zabıt Ceridesi, devre 6, C. 26, içtima 3, inikat 68, (03.06.1942).
 TBMM Zabıt Ceridesi, devre 7, C. 3, içtima f, inikat 33, (04.06.1943).
 TBMM Zabıt Ceridesi, devre 6, C. 26, içtima 3, inikat 70, (08.06.1942).
 TBMM Zabıt Ceridesi, devre 6, C. 26, içtima 3, inikat 71, (10.06.1942).
 TBMM Zabıt Ceridesi, devre 6, C. 26, içtima 3, inikat 72, (12.06.1942).
 TBMM Zabıt Ceridesi, devre 6, C. 26, içtima 3, inikat 73, (15.06.1942).
 TBMM Zabıt Ceridesi, devre 6, C. 26, içtima 3, inikat 74, (17.06.1942).
 TBMM Zabıt Ceridesi, devre 6, C. 26, içtima 3, inikat 75, (19.06.1942).
 TBMM Zabıt Ceridesi, dönem IX, C. 27, toplantı 4, birleşim 31, (20.01.1954).

Gazeteler

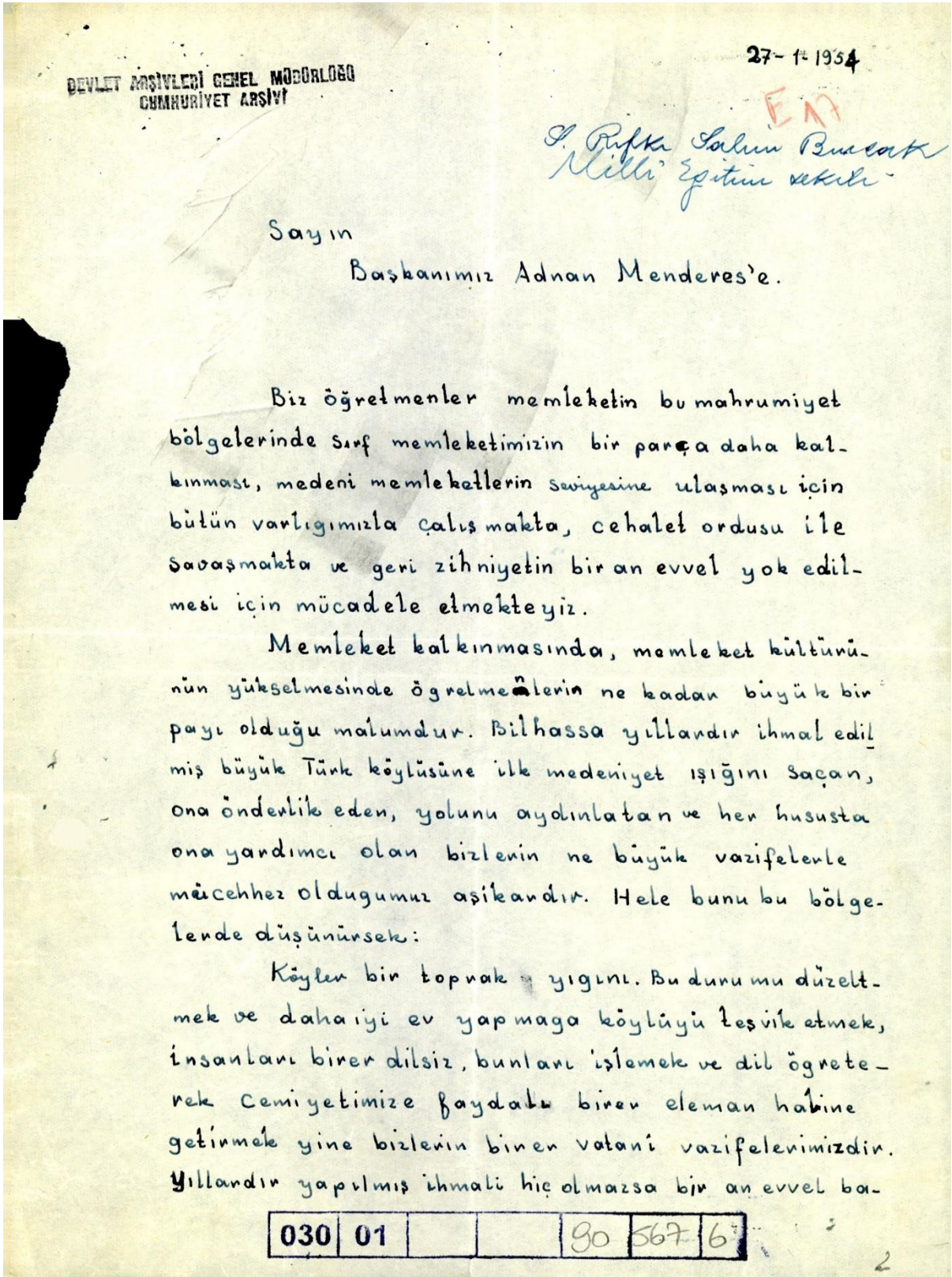
Resmi Gazete
 Cumhuriyet

Kitap ve Makaleler

(2 Kasım 1951). Köy Enstitüleri kördüğümü. *Orkun*, S. 57.
 Akdoğan, Esra M. (2016). *Köy Enstitüleri'nde eğitim anlayışı ve tarih ve yurttaşlık bilgisi öğretimi*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
 Arslan, L. (2021). *Türk siyasetinde Köy Enstitüleri tartışmaları*. (Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara.
 Aydeniz, A. (Şubat 2021). Kemal Tahir ile köy Enstitüleri'ne bakmak; bozkırdaki çekirdek. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 14(76), 405-413.
 Aydın, T. (2021). Cumhuriyet Dönemi ideolojisinde ideal köy söylemine bir örnek; Başpınar Halkevi Dergisi'nde köy ve köylü imgesi. *Gaziantep University Journal Of Social Sciences*, 20 (1), 239-258.
 Aysal, N. (2005). Anadolu'da aydınlanma hareketinin doğuşu: Köy Enstitüleri, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, S. 35-36, 267-282.
 Bahadır, Z. (2002). Köy Enstitüleri. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C.26, 283-285.
 Baykurt, F. (2021). *Unutulmaz Köy Enstitüleri*. İstanbul: Literatür Yay.
 Ezer, F. (2020). Köy Enstitüleri'nin Türk eğitim tarihindeki yeri ve önemi. *Belgi Dergisi*, 2(19), 1786-1804.
 Gut, E. (Haziran 2018). Köy Enstitüleri Dergisi üzerine bir inceleme. *Uluslararası Hakemli Kültür-Sanat-Mimarlık Dergisi*, S.1, 69-94.

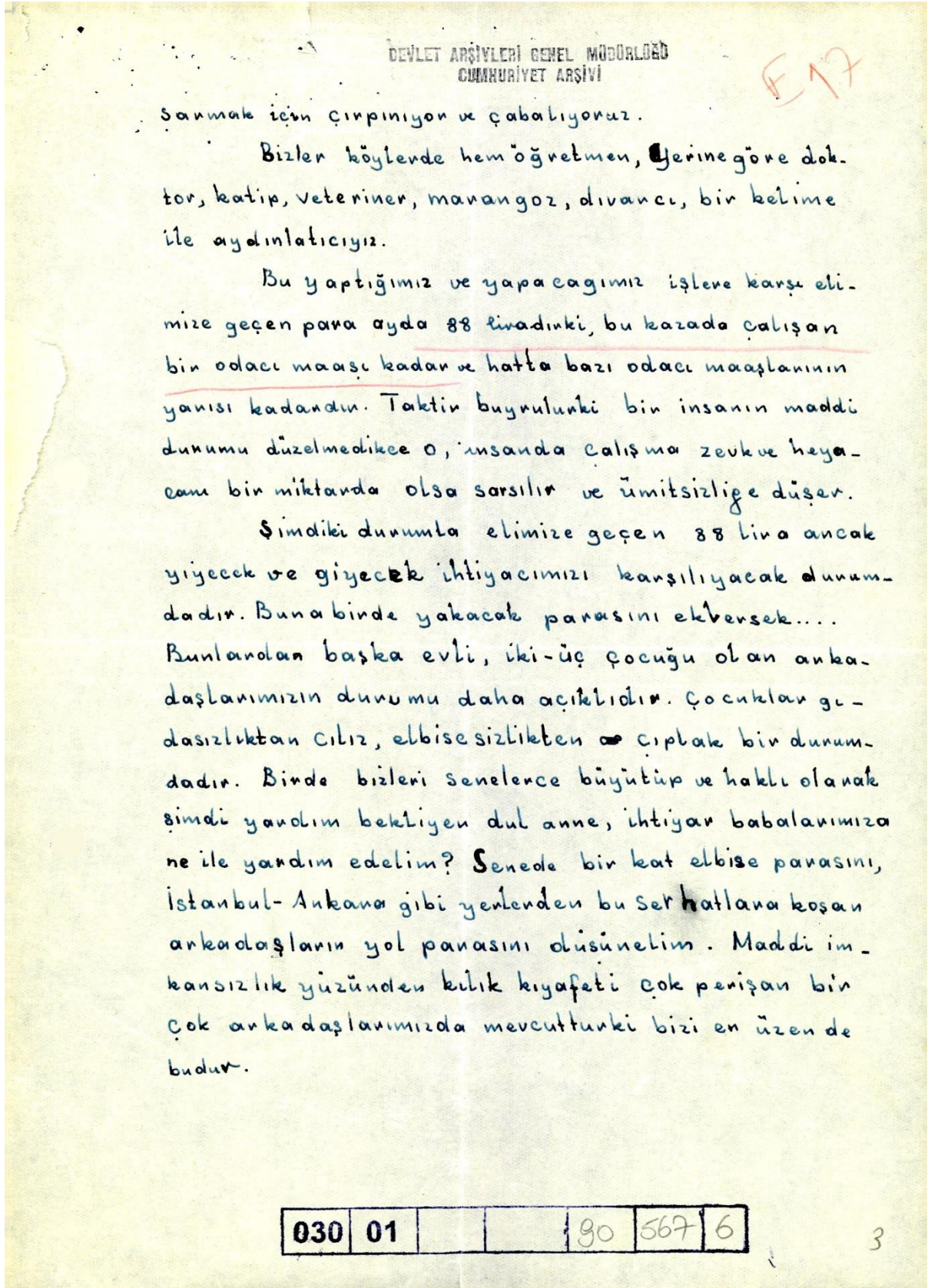
- Gül, S. S., Alican A. (2014). Cumhuriyet modernleşmesinin Anadolu ateşi Köy Enstitüleri. *MSGSÜ Sosyal Bilimler*, S. 10, 12-27.
- Gürsel, A. (2018). Türk eğitim sisteminde Köy Enstitüleri. *Asia Minor Studies*, 6(11), 1-11.
- Kadioğlu, S. (Kasım 1951). Köy Enstitüleri kördüğümü, bir sistemi temsil eden örnekler. *Orkun*, S. 59, İstanbul.
- Kadioğlu, S. (Aralık 1951). Köy Enstitüleri kördüğümü. *Orkun*, S. 65.
- Kadioğlu, S. (Ağustos 1951). Köy Enstitüleri kördüğümü ve Tonguç oyunu. *Orkun*, S. 47.
- Kadioğlu, S. (Aralık 1951). Köy Enstitüleri kördüğümü. *Orkun*, S. 63.
- Kadioğlu, S. (Aralık 1951). Köy Enstitüleri kördüğümü. *Orkun*, S. 64.
- Kadioğlu, S. (Ağustos 1951). Köy Enstitüleri kördüğümü ve Tonguç oyunu. *Orkun*, S.46.
- Kadioğlu, S. (Aralık 1951). Köy Enstitüleri kördüğümü. *Orkun*, S.62.
- Kadioğlu, S. (Ocak 1952). Köy Enstitüleri kördüğümü. *Orkun*, S. 66.
- Kalyoncuoğlu, Z. (2010). Köy Enstitüleri'nde Hasan Ali Yücel'in yeri. *Folklor/Edebiyat*, S.64, 237-244.
- Kapluhan, E. (2012). Atatürk Dönemi eğitim seferberliği ve Köy Enstitüleri. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 26, 172-194.
- Karaömerlioğlu, M. A. (2019a). "Türkiye'de köycülük". *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce (Kemalizm)*, C.2, İstanbul: İletişim Yay, 284-298.
- Karaömerlioğlu, M. A. (2019c). "Köy Enstitüleri". *Modern Türkiye'de siyasi düşünce (Kemalizm)*, C.2. İstanbul: İletişim Yay, 286-298.
- Kirby, F. (1962). *Türkiye'de Köy Enstitüleri*. Ankara: İmece Yay.
- Kirby, F. (2012). *Türkiye'de Köy Enstitüleri*. (Berkes. N. Çev.). (4. Baskı). İstanbul: Tarihçi Kitapevi.
- Kırmızı, F. S. (2015). Köy Enstitüleri'ne öğretmen yetiştirmede kullanılan yöntemler. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 43, 1-11.
- Köymen, N. K. (Haziran 1933). Köy seferberliğine doğru. *Ülkü*. 5(1), 355-361.
- Köymen, N. K. (Kasım, 1934). İradecilik ve köycülük. *Ülkü*. 21(4), 236-237.
- Köymen, N. K. (Nisan 1935b). Köycülük programına giriş. *Ülkü*, 26(5), 132-138.
- Köymen, N. K. (Temmuz 1935a). Parti programında köycülük. *Ülkü*, 29(5), 392-394.
- Lewis, B. (2010). *Modern Türkiye'nin doğuşu*. Ankara: Arkadaş Yay.
- Stone, F. A. (Oct.1974). Rural Revitalization and the Village Institutes in Turkey: Sponsors and Critics. *Comparative Education Review*, 18 (3), 421-422.
- Tuğcu, A. (Şubat 1962). Köy Enstitüleri yine sahnede. *Orkun*, Yıl 1, S.1, 12-13.
- Türen, A. Ö. (2019). *Köy Enstitüleri'nin kapatılması, Köy Enstitüleri dosyası (Türk Rönesans'ı)*. İstanbul. haz. A. Özgür Türe.
- Türkmen, İ. (2020). Köy Enstitüleri araştırmaları üzerine metodolojik bir yaklaşım, *History Studies*, 12 (3), 1315-1333.
- Yarar, A. (2023). *Tek parti yönetiminin karşılaştırmalı analizi; Türkiye ve Meksika*. Ankara: Siyasal Kitapevi.
- Yarar, A. (2019). *Tek parti yönetiminin karşılaştırmalı analizi: Türkiye ve Meksika örnekleri*. (Doktora Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
- Yılmaz, A. (2015). Bozkır romanlarında Köy Enstitüsü. *U.Ü Fen- Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(29), 309-338.
- Yılmaz, E. (June 18-19 2019), Kemal Tahir'in Bozkırdaki Çekirdek romanında Köy Enstitülerinin siyasal/sosyal/ekonomik boyutları. *International Congress On New Horizons in Education and Social Sciences*. 147-153.
- Yıldız, N.- Akandere, O. (2017). Köy Enstitüleri'nin ideolojik yapısı. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırma Dergisi*, 17 (35), 375-316.
- Zürcher, E. J. (2000). *Modernleşen Türkiye'nin tarihi*. İstanbul: İletişim Yay.

Ekler

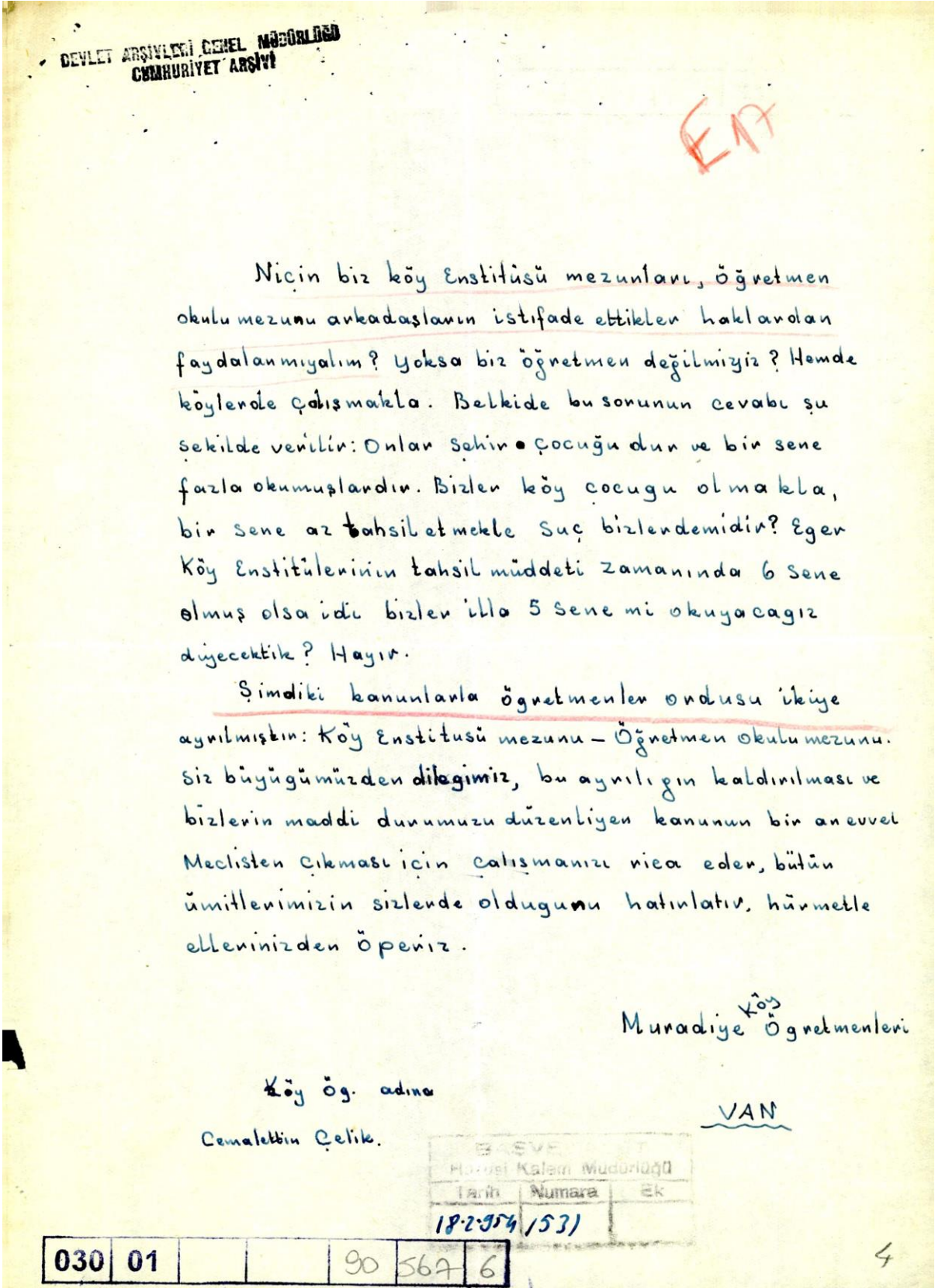
Belge 1: Van Muradiye köy öğretmenlerinin Köy Enstitüleri ve Öğretmen Okulları arasındaki ayrımın kaldırılarak bu iki kurumun birleştirilmesine dair Adnan Menderes'e yazdıkları mektup; BCA, 30.1.0.0/90.567.6 (22.03.1954), 1-5.

Belge 2: Van Muradiye köy öğretmenlerinin Köy Enstitüleri ve Öğretmen Okulları arasındaki ayrımın kaldırılarak bu iki kurumun birleştirilmesine dair Adnan Menderes'e yazdıkları mektup; BCA, 30.1.0/90.567.6 (22.03.1954), 1-5.

Belge 3: Van Muradiye köy öğretmenlerinin Köy Enstitüleri ve Öğretmen Okulları arasındaki ayrımın kaldırılarak bu iki kurumun birleştirilmesine dair Adnan Menderes'e yazdıkları mektup; BCA, 30.1.0.0/90.567.6 (22.03.1954), 1-5.

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
SUNUKU/RET ARŞİVİ

Millî Eğitim Bakanlığı
Özel Kalem Müdürlüğü
Sayı: 322

Ankara; 22 Mart / 1954

Özet:

Başvekâlet Hususî Kalem
Müdürlüğüne

Van Muradiye öğretmenlerinden Cemalettin Çelik'in ilâştirerek
geri sunduğum mektubunda bahsettiği husus incelenmiştir.

Köy enstitüleri ile öğretmen okullarının birleştirilmesine
dair kanun tasarısı, 4 şubat 1954 tarihinde, Büyük Millet Meclis'in-
ce kabul edilmiş ve bu suretle her iki müessese mezunları hukukan
birleşmiş bulunmaktadır.

Arzeder, saygılarımın kabulünü dilerim.

Hususî Kalem Müdürü
Nuri Kodamanoğlu

Şaklan mas. y. üskak
transiplüme arzelmis
31.3.1955
Ek: 1
262954 2639

030	01			90	567	6
-----	----	--	--	----	-----	---

Belge 4: Van Muradiye köy öğretmenlerinin Köy Enstitüleri ve Öğretmen Okulları arasındaki ayrımın kaldırılarak bu iki kurumun birleştirilmesine dair Adnan Menderes'e yazdıkları mektup; BCA, 30.1.0.0/90.567.6 (22.03.1954), 1-5.